

Základní škola Kolín IV., Prokopa Velikého 633

Preventivní program školy

Školní rok 2025/2026

Obsah

1. Úvod
2. Legislativní ošetření problematiky rizikového chování žáků
3. Charakteristika školy
4. Analýza současného stavu
5. Spolupráce s odborníky
6. Propagace
7. Cíle prevence na škole
8. Obsah prevence
9. Obsah prevence podle věku
10. Přehled typů rizikového chování žáků
11. Metody při realizaci prevence
12. Krizový plán
 - 12.1. Postup školy při podezření zneužívání návykové látky
 - 12.2. Postup školy při výskytu podezřelé látky
 - 12.3. Postup školy při užití omamné látky
 - 12.4. Postup školy při podezření na záškoláctví
 - 12.5. Postup školy při podezření na týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole
 - 12.6. Postup školy při požívání tabákových výrobků ve škole
 - 12.7. Užívání tabákových výrobků a nikotinových sáčků ve škole
 - 12.8. Postup školy při podezření na projevy rasismu, extremismu a xenofobie
 - 12.9. Postup školy při podezření na šikanu
 - 12.10. Postup školy při nekázní ve výuce
 - 12.11. Psychická a duševní krize žáka
 - 12.13. Poruchy příjmu potravy
 - 12.14. Rizikové chování ve školním prostředí – šikana a vandalismus
 - 12.15. Prevence vzniku problémových situací dětí s PAS
 - 12.16. Varovné znaky sebevražedného chování
13. Důležitá telefonní čísla
14. Časový plán akcí metodika prevence
15. Evaluace
16. Seznam dostupné literatury
17. Závěr

1. Úvod

Preventivní program školy vychází z aktuální legislativy (viz.web MŠMT). Jeho výchovné i vzdělávací působení je nedílnou součástí výuky života základní školy. Úkolem školy je, aby žáci získali nejenom vědomosti, poznatky a dovednosti v jednotlivých oborech, ale škola by měla mít takovou kvalitu, aby dětem umožňovala osvojit si kompetence zdravého životního stylu, které jsou nejúčinnějším preventivním nástrojem. Vše, co se v tomto období v oblasti formování osobnosti nepodaří, se jen velmi obtížně napravuje v období dospělosti.

Podle platné Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže (2019-2027) se zaměřujeme na bezpečné prostředí ve škole, posilujeme bezpečné klima a rozvoj osobních a sociálních kompetencí žáků. Prioritou je také primární prevence v oblasti kyberprostoru a digitální wellbeing.

2. Legislativní ošetření problematiky rizikového chování žáků

Legislativně byla problematika ošetřena těmito dokumenty:

Pokyn MŠMT k působení škol a školských zařízení proti projevům rasismu, netolerance a xenofobie

č. j. 14423/1999-22

č. j. 20734/1995-21

Pokyn MŠMT k prevenci zneužívání návykových látek ve školách a školských zařízeních.

č. j. 16227/1996-22

Koncepce prevence zneužívání návykových látek a dalších soc. patologických jevů u mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 1998 – 2000 /rozpracované usnesení vlády ČR č.208/1997 a č. 209/1997

Metodický pokyn k prevenci soc. pat. jevů u dětí a mládeže

č. j. 14514/2000-51

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních

č. j. MSMT- 22294/2013-1

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování žáků z vyučování a postihu záškoláctví 30.1.2026

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013/17

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, č. j.21291/2010 – 2018, Příloha č .22

Metodické doporučení k primární prevenci RCH u dětí a mládeže / Dokument MŠMT č. j. 21291/ 2010 – 28 /

3. Charakteristika školy

3.ZŠ Kolín IV., Prokopa Velikého 633 je součástí vzdělávací soustavy. V právních vztazích vystupuje svým jménem, funguje jako příspěvková organizace a má právní odpovědnost vyplývající z těchto vztahů.

Prioritami školy ve výchovně vzdělávací oblasti je výuka cizích jazyků a informatika. Důraz je kladen i na zahrnutí digitálních kompetencí do výuky.

Učitelé 1. a 2. stupně prošli vzdělávacími cykly Tvořivé školy, noví zaměstnanci si toto vzdělání průběžně doplňují. Certifikát školicího střediska pro ŠVP Tvořivá škola nás opravňuje k proškolení našich pedagogických pracovníků, ale i k proškolení učitelů jiných škol. Škola má v provozu tři počítačové učebny. 30 učeben je vybaveno interaktivními tabulemi a počítači. Z toho jednu interaktivní tabuli s příslušenstvím pro 1. stupeň jsme získali jako školicí středisko TŠ vstupem do projektu Čtení a psaní s porozuměním. Škola má zavedeny vlastní webové stránky. Ve škole je vybudována počítačová síť, která umožňuje komunikaci mezi vedením školy a učiteli, ale i se žáky a rodiči. Všichni učitelé vlastní notebook, který jim umožňuje připravit zajímavé a pestré hodiny s ohledem na využití interaktivních tabulí. Škola je v oblasti IT velmi dobře vybavena.

Pro využívání volného času dětí máme široce rozpracovaný systém zájmových útvarů ŠK.

K areálu školy patří sportoviště, které využíváme v hodinách TV i při zájmové činnosti žáků.V provozu je znovu od ledna roku 2023 po rekonstrukci hala Bios.

Škola má svoje logo a vlajku. Žáci se podíleli na tvorbě loga v soutěži a nyní jej využíváme na diplomy, pro písemný styk s veřejností apod.

Na školním pozemku je vybudováno arboretum, které podporuje ekologickou a environmentální výchovu. U arboreta je umístěna učebna v přírodě. Tento projekt byl financován zřizovatelem v rámci programu Boje proti kriminalitě.

Aktivně využíváme i další dvě učebny v přírodě.

Od ledna 2006 pracuje při škole školská rada, která je tvořena zástupci z řad zřizovatele, rodičů a učitelů. Na škole byl založen Spolek rodičů a přátel školy při 3. ZŠ, který školu finančně podporuje.

4. Analýza současného stavu

Stejně jako na všech školách i u nás se děti setkaly s náznaky šikany. Většinou se jedná o šikanu slovní, která je v současné době částečně přesunuta do kyberprostoru. Díky poměrně dobrým vztahům učitelů se žáky se většina problémů řeší včas.

Kouření žáků se vyskytuje ojediněle, častěji se setkáváme s vapováním. V minulém školním roce jsme se již nesetkali se zneužíváním nikotinových sáčků. V minulých letech jsme aktualizovali školní řád a zvýšili jsme prevenci v této oblasti. Do této problematiky spadají dále i kofeinové nápoje.

Ve školním roce 2024/25 jsme se setkávali s návštěvami a sdílením pornografických stránek u žáků 1.stupně ZŠ. V této oblasti jsme se opět zaměřili na prevenci.

Méně rozšířené je užívání alkoholu. I když pouze 3% dětí nemají s alkoholem vůbec žádnou zkušenost, téměř 80% žáků 8. a 9. tříd ji má. Alkohol je podle ankety konzumován mimo školu, spíše v rodinách, při příležitostech rodinných oslav a o víkendech s kamarády.

Experimenty s návykovými látkami podle výzkumů ESPA probíhají především mezi žáky vyšších tříd.

Skryté záškoláctví se nám daří objevovat včas díky vnitřním směrnicím školy.

Ostatnímu asociálnímu chování se snažíme předcházet přednáškami, besedami a workshopy se žáky, dlouhodobými programy s třídními kolektivy, vlastním příkladem i seznamováním žáků s jejich právy a povinnostmi. Důležité je vést žáky ke zdravému životnímu stylu.

5. Spolupráce s odborníky

Při prevenci rizikového chování škola spolupracuje s mnoha subjekty.

K nejčastěji využívaným organizacím patří:

- Policie ČR
- Městská policie Kolín
- Městský úřad Kolín – odbor sociální péče
- SVP Kolín
- PPP Kolín
- PPP Kutná Hora
- PPP Nymburk
- ACET
- Slowtechinstitute
- Prostor +
- IPrev

6. Propagace

K propagaci PPŠ na naší škole slouží nástěnka umístěná ve sborovně, umístění programu a aktualit na webových stránkách školy a nově jsou nainstalovány Amos tabule. Dále je propagace realizována prostřednictvím třídních schůzek, školních akademií, článků do regionálního tisku, Dne zdraví, vánočních a velikonočních trhů, vystoupením dětí při různých příležitostech i prostřednictvím internetových stránek školy. Některé workshopy pro rodiče probíhají on line.

7. Cíle prevence na škole

Dlouhodobým cílem primární prevence je minimalizovat výskyt rizikového chování žáků.

Žákům poskytujeme celý komplex opatření, přednášek, besed, workshopů, volnočasových aktivit i výukových nadstandardů, jejichž hlavním úkolem je vést žáky ke zdravému sebevědomí, správnému sebehodnocení, stanovení si reálných cílů v životě, k poznání sebe sama, zvládnutí stresu a k dovednosti řešit své problémy bez návykových látek. Ve škole vytváříme protidrogovou atmosféru, atmosféru důvěry a

spolupráce. Je důležité přesvědčit rodiče, že je nutné o problémech s dětmi mluvit, věnovat čas společným aktivitám a nepodceňovat činnosti školy. Důležitá je i vzájemná důvěra. Samozřejmostí pro pedagogické pracovníky je zvyšování informovanosti a vzdělání v tomto oboru i zahrnutí primární prevence do vyučovacích předmětů.

V primární prevenci se zaměřujeme na:

- prevenci studijního selhávání
- správnou profesní orientaci
- vytváření kvalitních vztahů mezi dětmi
- zdravý životní styl
- vytváření zdravého sebevědomí
- posílení duševní odolnosti vůči stresu a negativní zážitkům
- vytváření komunikačních dovedností
- schopnost samostatně řešit problémy
- podílení se na tvorbě prostředí a životních podmínek
- digitální wellbeing

Problémy sekundární prevence nepatří do kompetence školy, proto budou předávány odborníkům mimo školu.

8. Obsah prevence

Prevence ve vyučovacích hodinách

Pro prevenci lze využít všech vyučovacích předmětů a školních akcí.

Každý vyučující má zapracován do svých tematických plánů seznam dovedností a znalostí, které mu poskytl metodik prevence. To umožňuje, aby primární prevence probíhala po celou dobu školní docházky a byla přiměřená věku dítěte. Největší pozornost je této problematice věnována v hodinách společenskovedních a výchovných předmětů. Od minulého školního roku využíváme portál O2 Chytrá škola.

Význam mají i třídnické hodiny, které se konají jednou za 14 dní pod vedením třídního učitele. V těchto hodinách jsou plněny i úkoly zadávané výchovným poradcem.

Hodiny občanské výchovy pravidelně navštěvují pracovníci Prostoru+ Kolín a využitím různých typů her nám pomáhají objevit problémy v kolektivech žáků. Od minulého školního roku spolupracuje Prostor+ také v oblasti psychologického a sociálního poradenství.

Ve vyučovacích předmětech využíváme portálu O2 Chytrá škola, který významně pomáhá v oblasti kyberprostoru a zahrnuje témata, která jsou aktuální.

Prevence mimo vyučování

Využívání vlastních prostor k volnočasovým aktivitám je pro školu výhodou. Nabídka kroužků je i letos poměrně bohatá (viz příloha). Žáci mohou velkou přestávku aktivně trávit venku při sportovních aktivitách.

Spolupracujeme i s dalšími subjekty, které zveme do školy na různé akce, besedy, přednášky a workshopy. Žáci mají tyto akce rádi, bývají při nich velmi aktivní a hodnotí je velmi kladně.

Preventivní akce mimo školu

V našem městě je stále více nabídek v oblasti primární prevence, proto se snažíme využívat téměř všech možností, které se objeví. Například nabídek Prostoru + v Kolíně, Policie ČR a dalších organizací, sdružení, sportovních klubů a jiných kroužků. Žáci se také zapojují do soutěží, které jsou vyhlašovány k problematice sociálně patologických jevů různými organizacemi, ale také do různých soutěží.

Svůj význam mají i ozdravné pobyty, lyžařské a plavecké kurzy, exkurze a výlety, při kterých se na primární prevenci samozřejmě také nezapomíná.

Akce primární prevence pro rodiče

Rodiče jsou o této problematice informováni na třídních schůzkách. O akcích školy jsou průběžně informováni prostřednictvím Školy online. Mohou využívat konzultačních hodin výchovného poradce, metodika prevence, nebo speciálního pedagoga, popř. si domluvit schůzku v jiném termínu. Chceme posílit důvěru rodičů ke škole. Budeme pokračovat v pořádání Dnů otevřených dveří, kdy se rodiče mohou přijít podívat do vyučování. Od minulého školního roku pořádáme workshopy pro rodiče v oblasti prevence kyberprostoru a digitálního wellbeingu.

Akce primární prevence pro učitele

Primární prevence je záležitostí každého pedagoga a je proto důležité, aby byl v této oblasti neustále vzděláván. Snažíme se navštěvovat semináře a přednášky věnované rizikovému chování, jejich řešení, prevenci studijního selhání apod. Pravidelně zahrnujeme workshopy o digitálním wellbeingu a problematice v kyberprostoru. Připravujeme workshop k radikalizaci žáků.

Řešení přestupků

V případě výskytu přestupků či některých negativních jevů ve škole jsou tyto řešeny okamžitě ve spolupráci s rodiči podle Krizového plánu školy. Jsou evidovány výchovnou poradkyní, nebo metodikem prevence.

9. Obsah prevence podle věku

9. 1. 6-10 let – 1. až 3. ročník

Znalosti

Léky jsou drogy a pomáhají nám.

Léky musí být užívány podle předpisů a jsou-li zneužívány, mohou být nebezpečné.

Léky musí být ukládány na bezpečném místě.

Lékařský personál podává drogy jako součást léčby.

Je zakázáno vlastnit některé drogy.

Alkohol, tabák a nikotinové sáčky jsou také drogy, přestože vlastnit je není zakázáno. Některé látky, které bývají běžně v domácnosti, mohou být nebezpečné, jsou-li zneužívány a měly by být bezpečně skladovány.

Drogy mají vliv na naše zdraví a mohou změnit to, jak se cítíme.

Pozitivní a negativní stránka drog.

Co je míněno termíny „užívat“ a „zneužívat“, „závislost“ a „návyk“.

Jak pracuje lidské tělo.

Hodnota zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu a nemoci.

Příklady vhodného chování, které vede k utužení zdraví.

Vědět, že učitelé a rodiče mohou pomoci.

Dovednosti

Jak se chránit v různých situacích.

Jak získat pomoc pro sebe, nebo jiné, když je to za potřebí.

Jak si zachovat vlastní sebedůvěru a podporovat sebedůvěru druhých.

Schopnost rozlišit, co je a není požitelné.

Jak pečovat o své tělo.

Postoje

Vědomí si sebe sama, sebeúcta, pochopení vlastních hodnot.

Mít pochopení pro určité hodnoty – např. právní povědomí.

Přijmout dobře míněné rady od rodičů a učitelů.

Umět přijímat rozdíly mezi lidmi a skutečnost, že různí lidé jednají podle různých hodnot.

Kladný postoj k vlastnímu tělu.

9. 2. 10-13 let – 4. až 7. ročník

Znalosti

Úloha léků ve společnosti.

Pozitivní a negativní účinky alkoholu.

Nebezpečí kouření tabáku.

Další informace o specifických drogách (včetně látek těkavých a léčiv).

Experimentování s drogou je osobní věcí každého, ale je nutné vědět, že může mít nebezpečné důsledky.

Potenciální důsledky experimentování s drogou (včetně oblasti zdraví, právního rizika, vlivu na rodinu).

Zdraví a nemoc. Znalost stavby a fungování lidského těla.

Základní znalosti péče o tělo (význam správné stravy, cvičení pro zachování zdraví).

Dovednosti

Jak se správně rozhodovat v různých situacích.

Jak vybírat vhodné osoby a organizace, u kterých hledat pomoc.

Jak si budovat vlastní sebeúctu a jak pomáhat budovat sebeúctu druhým.

Jak volit správný druh stravy.

Jak pečovat o tělo (včetně tělesného cvičení a hygieny).

Postoje

Uvědomění si vlastních hodnot.

Pozitivně přijímat příklady dospělých, zejména rodičů a učitelů.

Přijímat odpovědnost za sebe a své chování.

Tolerance vůči nedostatkům druhých.

Akceptování a ocenění rozmanitosti a rozdílnosti v lidském životě.

Znalost obecně respektovaných postojů vůči odlišným skupinám lidí.

Cenit si vlastního těla.

9 . 3. 14-15 let – 8. až 9. ročník

Znalosti

Užívání drog v minulosti a úloha „lidových léků“.

Způsoby, jak výrobci alkoholu a tabákových výrobků propagují své výrobky.

Další informace o působení drog a nebezpečí, které mohou přinést.

Znalost v oblasti práva v souvislosti s drogami.

Znalost školních předpisů týkajících se drog a jejich užívání.

Pochopení úlohy různých faktorů v otázkách zdraví, jak předcházet chorobám a podporovat zdraví.

Porozumění významu péče o tělo.

Znalosti, kde získat radu a pomoc, nastanou-li problémy – tel. čísla atd.

Znalost, jak poskytnout pomoc druhým.

Dovednosti

Vědět o možném nátlaku vrstevníků a jak mu odolat.

Jak pozvednout vlastní sebehodnocení a schopnost hodnocení druhých.

Jak rozvíjet nezávislost a toleranci v osobních vztazích.

Jak řešit konflikty a jak se vyrovnávat s problémy.

Jak si vybrat a vychutnat jídlo jako součást života.

Jak hledat radu a pomoc.

Jak poskytnout pomoc druhým.

Postoje

Základní optimistická životní orientace vůči tomu, co život přináší.

Být zodpovědný vůči sobě a svému okolí.

Pozitivní sebejistota v rozhodování založená na radách a příkladech druhých.

Ochota vyhledávat pomoc, jíž je zapotřebí.

Nápomocný přístup vůči druhým.

10. Přehled typů rizikového chování

1. Závislosti

tabakismus
alkoholismus
nealkoholové drogy
patologické hráčství, gambling
náboženský fanatismus
závislost na druhé osobě

2. Patologické jednání vůči sobě

poruchy příjmu potravy
tetování, vypalování do kůže
piercing
sebepoškozování
sebevražda a sebevražedný pokus

3. Jednání asociální

záškoláctví, útěky z domova
agresivita a šikanování
graffiti a vandalismus
rasismus a xenofobie
týrání dětí, brutalita v rodině
pohlavní zneužívání
sexuální zneužívání
kriminalita
ostatní poruchy chování

4. Jednání pseudoprosociální (spojené s partou)

závadové party
patologické názorové proudy (punk, anarchy, skinheads, neofašismus, ekoterorismus)
pohlavní promiskuita
prostituce
squatteři
rowdies (fanouškové)
hakeři (internetoví piráti)
náboženské sekty

10.1. Přehled typů rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti MŠMT

1. násilí a šikanování
2. záškoláctví
3. kriminalita, delikvence, vandalismus aj. formy násilného chování
4. ohrožení mravnosti a ohrožování mravní výchovy mládeže
5. xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus
6. užívání návykových látek, anabolik, medikamentů a dalších látek
7. netolismus (virtuální drogy), patologické hráčství (gambling)
8. divácké násilí
9. komerční sexuální zneužívání dětí
10. syndrom týraných a zneužívaných dětí
11. sekty a sociálně patologická náboženská hnutí
12. poruchy příjmu potravy

11. Metody při realizaci prevence

Základem při realizaci prevence na naší škole jsou učební osnovy (ŠVP), školní řád, krizový plán, třídnické hodiny, školní parlament, besedy, přednášky, výlety, exkurze, lyžařský výcvik, školy v přírodě, návštěvy divadel a výstav, workshopy.

Třídnické hodiny

V průběhu třídnických hodin rozvíjíme u žáků schopnost diskutovat, komunikovat, řešit problémy ve skupině a přebírat zodpovědnost za své jednání.

Třídnické hodiny se konají minimálně 1x za 14 dní, v případě aktuálního řešení problému častěji.

Náměty pro práci v třídnických hodinách

- organizační záležitosti – organizace školního roku, celoroční, měsíční, týdenní plány, pravidla chování v naší třídě, zasedací pořádek
- přání a plány do nového školního roku
- osobnostní a sociální výchova

- porozumění sobě samému a druhým
- zvládnání vlastního chování
- mezilidské vztahy ve třídě i mimo ni
- zásady dobré komunikace
- spolupráce a pomoc mezi spolužáky
- základní sociální dovednosti
- duševní hygiena
- různost lidí a názorů
- multikulturní výchova
 - přijmout druhého jako jedince se stejnými právy
 - schopnost poznávat a respektovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských a sociálních skupin
 - rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhat prevenci vzniku xenofobie

12. Krizový plán

12.1. Postup školy při podezření zneužívání návykové látky

ze dne 3. 9. 2007

/zpracováno podle trestního zákona 140/1961 Sb., zákona 37/1989 Sb./

Při podezření, že žák užívá návykové látky:

1. Třídní učitel, výchovný poradce, popř. metodik prevence rizikového chování podle svých odborných a komunikativních soc. dovedností provede diskrétní šetření, pohovor s dítětem. Doporučí mu rozhovor s odborníkem – PPP, Linka důvěry, nebo SVP.

2. Jsou kontaktováni rodiče, popř. zákonný zástupce.

3. V případě akutního ohrožení zdraví – při nebezpečí předávkování, trvalého zdravotního poškození včetně vzniku návyku hraničícího s ohrožením života – jsou informováni rodiče a sociální odbor.

4. V akutním případě – po průkazném zjištění zneužívání návykových látek ve škole, nebo v případě, kdy je žák prokazatelně ovlivněn drogou či alkoholem v době vyučování jsou uvědomeni rodiče a kontaktováno zdravotnické zařízení, zároveň oddělení péče o dítě a oddělení sociální prevence MÚ.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.2. Postup školy při výskytu podezřelé látky

ze dne 3. 9. 2007

/zpracováno podle trestního zákona 140/1961 Sb., zákona 37/1989 Sb./

Omamné látky

I. Zjistí-li pedagog podezřelou látku a je podezření, že se jedná o drogu či jinou škodlivou látku, postupuje takto:

1. V přítomnosti jiného pedagogického pracovníka uloží tuto látku do obálky.
2. Na obálku napíše datum, čas a místo zjištění látky.
3. Obálku přelepí a opatří razítkem školy a uloží do školního trezoru.
4. Bezodkladně vyrozumí policii, která provede identifikaci. Nikdy neprovádí identifikaci zaměstnanec školy.

II. Zjistí-li pedagog podezřelou látku u dítěte, které jeví známky otravy, postupuje takto:

1. Látku uloží stejným způsobem do obálky.

2. Obálku odevzdá přivolanému lékaři.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.3. Postup školy při podezření na užití omamné látky žákem

ze dne 3. 9. 2007

/zpracováno podle trestního zákona 140/1961 Sb., zákona 37/1989 Sb./

1. V případě ohrožení zdraví žáka v důsledku podezření na požití omamné látky se postupuje, jako když dítě přijde do školy s horečkou

a) dítě je odvedeno ze třídy do jiné místnosti, kde je zajištěn dohled dospělé osoby a kde zůstane po dobu, než pro něj přijdou rodiče nebo záchranná služba

b) škola bezodkladně kontaktuje rodiče nebo zákonné zástupce žáka a informuje obtíže nespecifických zdravotních potíží žáka; rodiče jsou vyzváni k okamžitému vyzvednutí žáka ze školy, neboť je nutné lékařské vyšetření

c) pokud rodič do školy přijde:

1. je seznámen se zdravotními potížemi a škola apeluje na rodiče, aby s dítětem navštívili lékaře a nabídne možnost poradit se o výchovných problémech se školní psycholožkou, nebo u jiného odborníka

d) pokud rodič do školy nepřijde:

1. škola přehodnotí zdravotní stav dítěte a je v její pravomoci zavolat lékařskou službu; rodiče jsou o postupu předem informováni
2. škola vyhotoví zápis průběhu celého případu
2. V případě výskytu podezřelé látky nebo podezření na užití omamné látky
 - a) třídní učitelé znovu seznámí žáky se školním řádem, hlavně částmi týkajícími se dané problematiky.
 - b) proběhne třídní schůzka, kde budou rodiče seznámeni s účinky a příznaky užití návykových látek a s postupem školy při řešení případu; rodiče jsou vyzváni ke spolupráci při výskytu rizikového chování; jsou seznámeni s náplní práce a s konzultačními hodinami výchovného poradce a školního metodika prevence.
3. Škola neprodleně vyzve rodiče žáka k jednání, kde jsou seznámeni se všemi skutečnostmi případu, porušením školního řádu, sankcemi, které z toho vyplývají. Škola doporučí rodičům pomoc specializovaných pracovišť a nabídne další pomoc.
4. Žáci jsou obecnou formou seznámeni s případem a jsou upozorněni na závažnost držení, přechovávání a užívání omamných látek a to nejen ve škole.
5. Třída, v níž se problém objevil, bude monitorována a budou s ní pracovat odborníci.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.4. Postup školy při podezření na záškoláctví

Ze dne 30.1.2026

Zpracováno podle

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

a / Žáci jsou povinni docházet do školy pravidelně a včas podle daného rozvrhu, účastnit se vyučování a všech akcí školy, které se v době vyučování konají; řádně omlouvat svoji neúčast na vyučování a ostatních povinných akcích školy.

b / Zákonný zástupce žáka je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování nejpozději do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti žáka, a to pouze elektronicky přes systém Škola -online.

c / V odůvodněných případech (např. podezření na záškoláctví) může třídní učitel ke každé absenci z důvodu nemoci omlouvané zákonnými zástupci požadovat doložení žákovy nepřítomnosti také potvrzením ošetřujícího lékaře.

d / Absence žáka omlouvá zákonný zástupce žáka.

e/ Při dlouhodobé absenci známé předem (např. rodinná rekreace) vyžaduje škola od zákonných zástupců předem písemné omluvení. Uvolnění na jednu vyučovací hodinu povoluje vyučující předmětu nebo třídní učitel, na 1 den povoluje třídní učitel, na delší dobu ředitel školy, nebo jeho zástupce.

f / Uvolňování žáka z vyučování před jeho ukončením je možné pouze na základě písemné omluvy zákonných zástupců, kterou žák předloží vyučujícímu hodiny nebo třídnímu učiteli (při uvolnění na jednu hodinu) nebo třídnímu učiteli (při uvolnění na více hodin).

g / Při výskytu neomluvené absence je potřeba neodkladně informovat rodiče. Pokud se vyskytnou další neomluvené hodiny, je svolána výchovná komise.

h / Jestliže dojde k opakovanému bezdůvodnému, nebo řádně neomluvenému zanedbání školní docházky, oznámí škola v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, OŠKS Kolín.

i / V případě podezření na tzv. skryté záškoláctví / velký počet absencí vždy zákonným zástupcem omluvený / projedná tuto situaci třídní učitel s rodiči, připomene povinnost zákonného zástupce zajistit řádnou školní docházku svého dítěte. Nedojde-li k nápravě, obrátí se o pomoc v této věci na OSPOD.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.5. Postup školy při podezření na týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole-doporučené postupy

MSMT 3262/2024-1

Definice „Násilí je čin namířený proti druhému člověku, který mu má ublížit, způsobit bolest, zastrašit ho nebo ponížit, aby jednal proti své vůli, respektive aby nejednal podle své vůle.“ (Per Isdal, 2000). Násilí, které zažívá dítě doma ze strany svých blízkých či jako svědek na svých blízkých, je specifickou kategorií dětského traumatu. Světová zdravotnická organizace definovala násilí mezi rodiči jako formu psychického týrání dětí. Mnohé výzkumy potvrdily, že u těchto dětí dochází k projevům, jako by byly samy oběti násilí. Je jedno, zda je dítě přímou obětí, či svědkem násilí, dopady jsou srovnatelné. V raných fázích vývoje, kdy se dětský mozek teprve vyvíjí, mohou tyto události zásadně přispět k rozvoji traumatu a negativně ovlivnit celkový vývoj dítěte, zejména pak rozvoj jeho kognitivních, sociálních a emočních dovedností. Proto hovoříme o tzv. vývojovém traumatu, jehož specifikem také je, že dítěti ubližují osoby, na jejichž péči je závislé, které ho mají ochraňovat a zajišťovat mu podporu a bezpečí. Tento rozpor způsobuje v dítěti velký zmatek a neumožňuje mu si vytvářet zdravé vztahové vzorce chování. Formy násilí, kterými může být dítě ohroženo Násilí, kterým je dítě ohroženo, může mít různé formy: fyzické, psychické, ekonomické a sociální násilí, zanedbávání, sexuální zneužívání, latentní násilí a digitální násilí (kybernásilí). Dítě může být současně ohroženo více formami násilí. Děti mohou být ohroženy násilím mezi osobami žijícími ve společné domácnosti (případně mezi bývalými partnery) v takové míře, jako by samy byly přímou obětí. Znaky ohrožení upozorňující na to, že dítě může být ohroženo násilím v blízkých vztazích Následující kategorizace slouží pro lepší představu o možných symptomech a projevech násilí. S některými z uvedených znaků ohrožení se můžeme setkat u více forem násilí, znaky se mohou různě prolínat, případně nás mohou upozornit na jiné obtíže, se kterými se žák potýká

Fyzické znaky špatného zacházení • Poranění na kůži (modřiny, šrámy, řezné rány, škrábance, popáleniny, otoky, lysiny), obzvláště vyskytují-li se opakovaně nebo na neobvyklých místech. • Zranění neodpovídající poskytnutému vysvětlení jejich vzniku. • Nošení oblečení neodpovídajícího povětrnostním podmínkám za možným účelem zakrytí zranění. • Poranění v oblasti intimních partií projevující se např. problémy se sezením na židli nebo při pohybových aktivitách. • Časté bolesti břicha a nevolnost. • Náhlá změna váhy. • Časté bolesti hlavy. • Těhotenství dívek mladších 15 let. • Neléčené zdravotní problémy a zanedbání potřebné zdravotní péče. • Špatný celkový fyzický stav. • Chronicky hladové, unavené nebo apatické dítě. • Zanedbaná hygiena těla a oděvu.

Znaky špatného zacházení projevující se v chování dítěte • Na dítě vykazující neobvyklé nebo výchovně náročné chování je potřeba pohlížet především jako na dítě, které může být v obtížné situaci a potřebuje naši pozornost a pomoc. • Sdělení dítěte o špatném zacházení. • Opakovaný

kresebný, psaný či herní projev zobrazující násilí či zneužívání, popř. další projevy špatného zacházení. • Častá neomluvená nebo nedůvěryhodně zdůvodněná nepřítomnost dítěte ve škole. • Významná a nevysvětlitelná opoždění ve fyzickém, emocionálním nebo duševním vývoji dítěte. • Neobvyklé změny v chování (např. náhlý pokles vzdělávacích výsledků, nervozita, deprese, stažení se, hyperaktivita, snížená pozornost, apatie, častá únava, agresivita, pomočování). • Konzumace návykových látek, nadměrné užívání technologií, hazardní hraní a další projevy závislostního chování. • Sebepoškozování nebo sebevražedné chování či tendence, ubližování druhým či zvířatům. • Nekonzistentní nebo nepravděpodobné vysvětlení zranění či neschopnost vzpomenout si na jeho příčinu. • Neochota jít domů a/nebo ostražitost či strach z rodičů nebo osob, se kterými dítě sdílí domácnost. • Neobvyklý strach z běžného fyzického kontaktu s dospělými a/nebo vrstevníky. • Věku neodpovídající sexuální aktivita (např. dotýkání se intimních partií dospělých, tření pohlavních orgánů o dospělé, nadměrná masturbace, promiskuita). • Špatná péče o sebe či zanedbaná osobní hygiena. • Vlastnění drahých dárků či peněz nedůvěryhodného původu (např. „dostal/a jsem to od kamaráda“). • Nápadnosti ve stravovacích návycích (odmítání jídla či přejídání). • Předčasné převzetí pečovatelské role, snaha chránit ostatní rodinné příslušníky. • Nedůvodný pobyt v domácnosti nebo v jiných prostředích v době, kdy má být ve škole. Znaky rizikového chování pečujících osob • Nezabezpečování základních potřeb dítěte (strava, oblečení, osobní hygiena, spánek, dohled nad dítětem) v míře, která přímo ohrožuje dítě. • Nevhodné chování k dítěti (používání fyzických trestů, vyhrožování, zastrašování, nadávání, křik, ponižování atp.). • Vysvětlení ohledně zranění dítěte či jeho fyzického stavu je nedůvěryhodné a povaha zranění naznačuje, že dítě může být bezprostředně ohroženo. • Osoba zajišťující péči o dítě je aktuálně pod vlivem alkoholu a/nebo drog či její fyzický a/nebo duševní stav negativně ovlivňuje její schopnost dohlížet na dítě, chránit ho a poskytovat mu péči. • Násilí mezi rodiči či osobami, které s dítětem sdílejí společnou domácnost. • Nápadně ochranné a omezující chování a zvýšená snaha o kontrolu nad tím, co dítě dělá nebo s kým je. • Výchovné metody zahrnující kruté nebo nedůstojné chování vůči dítěti (např. zavírání do sklepa, odpírání přístupu do domácnosti, dítě je nuceno jíst ze země atp.)

Doporučený postup ve škole při podezření na týrané, zneužívané a zanedbávané dítě

Situace ohrožení dítěte můžeme pro lepší představu rozdělit dle toho, zda vyžadují, nebo nevyžadují podání oznámení příslušnému orgánu.

- Oznamujeme na Policii ČR6 (a zároveň informujeme OSPOD)

• Oznamujeme na OSPOD • Neoznamujeme a pracujeme s rodinou a žákem I v případech, ve kterých podáváme oznámení, je potřeba poskytovat žákovi podporu. Každá škola by měla mít pro případ závažných zjištění týkajících se bezpečí žáků (či podezření na taková zjištění) vypracovaný plán, kdo má v danou chvíli jaké kompetence a povinnosti. Doporučené postupy při chronickém a akutním ohrožení Uvádíme dva postupy podle toho, zda se jedná o chronické ohrožení dítěte, nebo o akutní. Chronické ohrožení je takové ohrožení, u kterého zvažujeme, jestli v danou chvíli podat oznámení (na OSPOD či na Policii ČR). Situace nevyžaduje okamžité zajištění bezpečí dítěte, ochranu jeho života a zdraví. Akutní ohrožení je okamžité ohrožení bezpečí, zdraví, života či důstojnosti dítěte, které je potřeba řešit bezodkladně.

Jak postupovat při ohrožení dítěte?

1. Pracovník školy, který má podezření na ohrožení dítěte nebo se mu dítě (případně spolužák dítěte) svěřilo, se obrátí na třídního učitele a předá mu veškeré potřebné informace. V odůvodněných případech (např. nepřítomnost třídního učitele, nedůvěra žáka v třídního učitele) je možné obrátit se přímo na pověřeného pracovníka školního poradenského pracoviště.

2. Třídní učitel se obrátí na pověřeného pracovníka školního poradenského pracoviště, předá mu informace, které zakládají podezření z týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte, a spolu situaci konzultují. Je vhodné, pokud se prvotního předání informace účastní také pracovník, kterému se dítě svěřilo nebo který ohrožení zpozoroval (aby byly informace předány v autentické podobě).

3. Pověřený pracovník školního poradenského pracoviště na základě získaných informací a rozhovoru s žákem vyhodnotí, zda se jedná o situaci vyžadující podání oznámení na OSPOD, oznámení na Policii ČR, nebo intervenci školy, stanoví další postup a při vhodné příležitosti o něm informuje ředitele školy. V případě potřeby doporučujeme situaci dítěte v obecné rovině konzultovat s pracovníkem OSPOD nebo pracovníkem organizace, která se věnuje podpoře ohrožených dětí. Pokud do komunikace zatím nebyl zapojen třídní učitel, informuje pověřený pracovník i jeho.

4a) SITUACE VYŽADUJÍCÍ PODÁNÍ OZNÁMENÍ: - v případě, že situace dítěte bude vyhodnocena jako ohrožující zdraví a vývoj dítěte, podá škola oznámení na OSPOD nebo Policii ČR a zároveň žákovi poskytuje podporu (ideálně ve spolupráci s OSPOD a dalšími podpůrnými službami).

4b) SITUACE VYŽADUJÍCÍ INTERVENCI ŠKOLY: - v případě, že situace dítěte nebude vyžadovat podání oznámení na OSPOD ani Policii ČR, škola poskytuje žákovi podporu s cílem

zlepšení situace a zabránění eskalace potíží. Možnosti podpory ohroženého dítěte popisuje Karta KID8 .

Spolupráci s rodinou by škola měla průběžně vyhodnocovat. Pokud se situace žáka nelepší (či eskaluje) nebo pokud rodiče ztratí motivaci ke spolupráci a neplní dojednané dohody, je namístě zhodnotit, zda škola vyčerpala své možnosti řešení žákovy nepříznivé situace a zda nenastal okamžik, kdy je nutné podat oznámení na OSPOD. Schéma č.1 – Postup školy v situaci ohrožení dítěte 7 K vyhodnocení míry ohrožení dítěte je možno použít např. doprovodný materiál ke KID Kartě – Metodiku pro mapování ohrožení a potřeb dítěte. 8 Metodika včasné identifikace a podpory ohroženého dítěte – Doporučení a postupy pro pedagogické a nepedagogické pracovníky škol, školských zařízení. Jedná se např. o pomoc při zajištění obědů, doučování, zprostředkování informací a kontaktů na odborníky nebo organizace, které by pomohly řešit situaci ohroženého dítěte.

6 Jak postupovat při akutním ohrožení? 1. Je potřeba zajistit bezpečí dítěte, v případě potřeby poskytnout první pomoc a zajistit lékařskou péči prostřednictvím rychlé záchranné služby (řeší jakákoliv dospělá osoba ve škole). 2. Jakmile je dítěti zajištěno bezpečí, informuje ten, kdo se o situaci dozvěděl, pověřeného pracovníka školního poradenského pracoviště (pokud to není možné, pak jiného pracovníka ŠPP) a třídního učitele dítěte. 3. Kontaktovat Policii ČR9 a OSPOD a informovat o situaci ředitele školy (řeší ideálně pověřený pracovník ŠPP, v případě jeho nedostupnosti jakákoliv dospělá osoba ve škole). 4. V případě, že byly incidentu ohrožení přítomny jiné děti, je nutné zajistit jejich bezpečí a psychickou podporu. K předávání informací mezi pracovníky školy zapojenými do řešení případů ohrožených dětí by mělo docházet ideálně na místě, kde nejsou jiné osoby a pracovníci nebudou rušeni. V příručce Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole v kapitole č. 3 Doporučený postup ve škole naleznete bližší informace k tomu, proč má škola nejprve sama podporovat děti, u kterých je shledána péče rodičů jako nedostatečná; co lze dělat, pokud máme ve škole jiný názor na to, zda situaci ohlásit (nebo zda ji ředitel školy zakáže ohlásit).

Vypracovala: Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.6. Postup školy při přistižení žáka při požívání tabákových výrobků v prostorách školy

Ze dne 25. 8. 2016

Zpracováno podle

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010 - 28)

Žáci chrání své zdraví i zdraví spolužáků. Ve vnitřních i vnějších prostorách školy je zakázáno kouřit. Zákaz se týká i elektronických cigaret.

a / Je-li žák přistižen při požívání tabákových výrobků v prostorách školy, v době školního vyučování, nebo při akcích pořádaných školou, je nutné mu v dalším požívání zabránit.

b / Tabákový výrobek je potřeba žákovi odebrat (za přítomnosti další osoby) a zajistit, aby nemohl v požívání pokračovat.

c / Pedagogický pracovník, který přistihl žáka při požívání tabákových výrobků nebo byl o této skutečnosti informován, sepíše o události stručný záznam s vyjádřením žáka (odkud a od koho má tabákový výrobek). Záznam podepíše: pedagog, žák, případně svědci (podepisují jako poslední, zůstávají „v utajení“). Záznam si zakládá do agendy školní metodik prevence. Je vyzooměno vedení školy.

d / Třídní učitel informuje zákonného zástupce nezletilého žáka.

e / Žákovi je uděleno kázeňské opatření dle školního řádu.

f / Pokud se jednání opakuje, případně v závažných případech (s ohledem na věk, nebo chování žáka), vyzoomí škola orgán sociálně právní ochrany. Škola může od tohoto orgánu vyžadovat pomoc.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.7.

CO DĚLAT, KDYŽ – INTERVENCE PEDAGOGA

Rizikové chování ve školním prostředí

Tabákové výrobky, výrobky určené ke kouření a nikotinové sáčky

Autoři: Mgr. Adam Kulhánek Ph.D., Mgr. Jaroslav Šejvl, Ph.D.

Materiál je zpracován podle právního stavu ke dni 1. února 2022.

Typ rizikového chování	Užívání tabákových výrobků a nikotinových sáčků
Východiska	<p>Negativní následky užívání tabáku a nikotinu</p> <p>Užívání tabáku je hlavní preventabilní příčinou onemocnění a předčasných úmrtí v populaci (WHO, 2017). Tabákový kouř obsahuje více než 7 000 toxických látek, z toho 70 prokázaných karcinogenů (The Tobacco Atlas, 2018). Dlouhodobé kouření zapříčiňuje až 14 typů rakoviny (Doll, Peto, Boreham, Sutherland, 2005) a významně poškozuje dýchací, oběhový, trávicí, vylučovací, reprodukční, imunitní systém i další systémy lidského těla. Specifickou diagnózou pro dlouhodobé kuřáky tabáku je chronická obstrukční plicní nemoc (CHOPN), která je charakteristická rozpadem plicních sklípků, chronickým zánětem průdušek a namáhavým dýcháním. Kouření nejenže způsobuje široké spektrum chronických onemocnění, ale také zhoršuje prognózu stávajících nemocí, jako jsou diabetes, vysoký krevní tlak, astma, duševní onemocnění a další. Průměrná délka dožití je u kuřáků o 10 let kratší než u nekuřáků (The Tobacco Atlas, 2018). Mimo zdravotní aspekty znamená pravidelné kouření značnou finanční zátěž pro rodinný rozpočet a také negativní dopad na vzhled (zhoršená kvalita chrupu, pleti, vlasů, nehtů).</p> <p>Dlouhodobé vystavování pasivnímu kouření je spojeno s vyšším rizikem vzniku rakoviny, kardiovaskulárních onemocnění, u dětí pak s častějším výskytem zánětu dýchacích cest, astmatem, kazivostí zubů, záněty středního ucha a dalšími komplikacemi (Zhou et al., 2014).</p> <p>Užívání tabáku v České republice</p> <p>Česká republika se řadí k zemím s nejvyšší mírou kouření tabáku v Evropě (WHO, 2017). Pravidelně u nás konzumuje tabák 25,2 % dospělé populace, z toho nejvíce cigarety (Váňová, Skývová, Malý, 2018). Průměrná denní spotřeba cigaret je u dospělých kuřáků 12,3 cigarety za den, vyšší spotřeba je mezi muži. Míra užívání</p>

	<p>elektronických cigaret je v dospělé populaci zatím nízká – 5,2 % (Váňová et al., 2018). Nejvyšší zastoupení uživatelů elektronických cigaret je ve věkové kategorii 15–24 let. Ročně v důsledku kouření v ČR zemře 16–18 000 lidí (Sovinová, Csémy, Kernová, 2014).</p> <p>Užívání tabáku mezi dětmi a dospívajícími v České republice</p> <p>Užívání tabákových výrobků a nikotinových sáčků u dětí a dospívajících se vyskytuje převážně v následujících vzorcích:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Experimentování – iniciační pokusy o užívání tabáku a nikotinu, první experimenty 2. Příležitostné užívání – méně než 1 cigareta / 1 užití týdně 3. Pravidelné užívání – alespoň 1 cigareta/1 užití týdně 4. Denní užívání – alespoň 1 cigareta/1 užití denně <p>Alespoň jednu zkušenost s cigaretou v průběhu života má u nás téměř 70 % 16letých (ESPAD, 2016). Výskyt pravidelného kouření narůstá s věkem (WHO, 2016) – vykouření alespoň 1 cigarety týdně uvádějí 2 % 11letých, 5 % 13letých a 16 % 15letých. Ve věkové skupině 15–16 let je vyšší podíl kuřáček - dívek. Mezi 16letými je přibližně 16 % denních kuřáků (ESPAD, 2016). Podle studie GYTS z roku 2016 (Sovinová, Kostecká, 2017) užívá v současné době tabák téměř 20 % dětí ve věku 13–15 let. Užívání elektronických cigaret ve stejné věkové kategorii potvrzuje 11 % žáků.</p> <p>Od roku 2014 byl zaznamenán pokles kouření cigaret u dětí ve všech věkových kategoriích – 13, 15 i 16 let (ESPAD, 2016; WHO, 2016), přesto tyto hodnoty patří mezi nejvyšší v rámci zemí EU. Na základě zkušeností ze zahraničí (National Academies of Sciences & Medicine, 2018) lze předpokládat u dětí a dospívajících nárůst užívání elektronických cigaret.</p>
<p>Popis a dělení tabákových výrobků</p>	<p>Tabákový výrobek je takový výrobek, který může být užíván a obsahuje neupravený nebo zcela či z části geneticky upravený tabák.</p> <p>Dělení výrobků podle platné legislativy</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tabák – listy a jiné přírodní zpracované nebo nezpracované části rostlin tabáku, včetně expandovaného a rekonstituovaného tabáku. 2. Dýmkový tabák – tabák výhradně určený pro užití v dýmce, který se může užívat prostřednictvím postupného spalování. 3. Tabák určený k ručnímu balení cigaret – takový tabák, který spotřebitel může použít pro vlastní balení cigaret. 4. Bezdýmný tabák – takový tabákový výrobek, jehož užití nezahrnuje postupné spalování, a to včetně žvýkacího a šňupacího tabáku a tabáku určeného k orálnímu užití.

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Žvýkáací tabák – je bezdýmny tabák určený výhradně ke žvýkání. 6. Šňupací tabák – je bezdýmny tabák určený pro užívání nosem. 7. Tabák určený k orálnímu užití – všechny tabákové výrobky vyrobené zcela nebo částečně z tabáku určené k užívání ústy kromě těch, které jsou určeny k inhalaci nebo žvýkání, v prášku nebo ve formě jemnozrnných granulí nebo v jakékoli kombinaci těchto forem, nabízené zejména v sáčkových porcích nebo v porézních sáčcích. 8. Cigareta – tabákový provazec, který se užívá prostřednictvím spalovacího procesu. 9. Doutník – tabákový smotek, který se užívá prostřednictvím spalovacího procesu. 10. Nikotinový sáček bez obsahu tabáku – výrobek bez tabáku obsahující nikotin, který je určený pro orální užití. 11. Doutníček – je doutník o hmotnosti nejvíce 3 g. 12. Tabák určený pro vodní dýmku - tabákový výrobek určený pro kouření ve vodních dýmkách. 13. Nový tabákový výrobek – takový tabákový výrobek, který není cigaretou, tabákem určeným k ručnímu balení cigaret, dýmkovým tabákem, tabákem určeným do vodních dýmek, doutníkem, doutníčkem, žvýkáací tabákem, šňupací tabákem nebo tabákem určeným pro orální užití a byl uveden na trh po 19. květnu 2014. 14. Bylinný výrobek určený ke kouření – výrobek, jehož základem jsou rostliny, byliny nebo ovoce, a který neobsahuje žádný tabák a může se užívat prostřednictvím inhalace ústy nebo nosem a jeho užívání zahrnuje postupné spalování. 15. Elektronická cigareta – výrobek, který lze použít pro užívání výparů obsahujících nikotin nebo jiných výparů prostřednictvím náustku nebo jakákoli součást tohoto výrobku, včetně zásobníku, nádržky i zařízení bez nádržky nebo zásobníku; elektronická cigareta může být jednorázová nebo opětovně naplnitelná pomocí náhradní náplně nebo nádržky nebo opakovaně použitelná pomocí jednorázových zásobníků. 16. Náhradní náplň elektronické cigarety – je nádobka s tekutinou, která může obsahovat nikotin, a kterou lze opakovaně naplnit elektronickou cigaretu. 17. Složka tabákového výrobku – tabák, přísady, papír, filtr, inkoust, kapsle, lepidlo, jakákoli další látka či prvek přítomnýv konečném tabákovém výrobku nebo výrobku, který souvisí s tabákovým výrobkem. 18. Přísada tabákového výrobku – látka s výjimkou tabáku, která byla přidána do tabákového výrobku, jednotkového balení nebo jakéhokoli vnějšího obalu.
--	--

	<p>19. Půchuť tabákového výrobku – jasně rozpoznatelná vůně nebo chuť jiná než tabáková (např. přísada nebo kombinace přísad – ovoce, koření, alkohol, cukrovinky, mentol, vanilka, ...).</p> <p>20. Výrobky souvisejícími s tabákovými výrobky jsou elektronické cigarety, náhradní náplně do elektronických cigaret a bylinné výrobky určené ke kouření.</p> <p>21. Rekonstituovaný tabák - tabáková fólie vyrobená spojením jemně rozdrobeného tabáku, tabákového odpadu a tabákového prachu.</p> <p>22. Jednotkové balení - nejmenší jednotlivé balení tabákového výrobku nebo výrobku souvisejícího s tabákovými výrobky, který je uveden na trh.</p> <p>23. Aroma - přísada dodávající vůni nebo chuť.</p>
--	--

<p>Formy tabákových a nikotinových výrobků</p>	<p>Mezi nejčastěji užívané formy tabákových a nikotinových výrobků patří:</p> <p>Cigarety – průmyslově vyráběné nebo ručně balené cigarety. Kouř z cigaret se nejprve vdechuje do úst a následně vtahuje do plic (tzv. šlukuje). Vyrábí se v různých variacích (s filtrem, bez filtru, slim, s příchutěmi nebo jako tzv. herbální cigarety, ve kterých je tabák namíchaný s příměsí bylin, jako je hřebíček, máta nebo eukalyptus).</p> <p>Doutníky – sušené a fermentované tabákové listy stáčené do oválného tvaru. Kouř z doutníků se vdechuje pouze do úst (nikoliv do plic).</p> <p>Dýmky – určené ke kouření řezaného tabáku. Podobně jako u doutníků se kouř z dýmek potahuje výhradně do úst.</p> <p>Vodní dýmky – kouř produkovaný směsí zapálenou uhlíkem prochází ve vodní dýmce skrze vodu a s pomocí podtlaku je vdechován do plic. Do směsi je používána speciální forma vlhčeného tabáku s různými příchutěmi nebo beztabákové/beznikotinové směsi (melasa s ovocnou příchutí). Ve srovnání se zápalnými cigaretami obsahuje kouř z vodní dýmky významně vyšší koncentraci oxidu uhelnatého a dalších jedovatých látek, proto je jeho škodlivost mnohonásobně větší (Eissenberg, Shihadeh, 2009). Pro užívání vodních dýmek je také typické intenzivnější vdechování kouře hluboko do plic, což zdravotní rizikovitost dále potencuje.</p> <p>Bezdymný tabák:</p> <p>Šňupací tabák – jemně namletý tabákový prášek vdechovaný v malých množstvích nosními dírkami.</p> <p>Žvýkací tabák – nadrcené listy tabáku užívané v ústech postupným žvýkáním.</p> <p>Porcovaný tabák (tzv. snus) – pytlíčky naplněné jemně řezaným tabákem, které se vkládají do úst mezi ret a dásněň.</p>
---	--

<p>Nové tabákové a nikotinové výrobky</p>	<p>Elektronické cigarety – zařízení složené z baterie, nádržky na speciální tekutinu (e-liquid) a atomizéru (topná spirála). Nedochozí ke spalování tabáku, ale k vaporizaci (odpařování) e-liquidu za teploty 150°C-250°C. E-liquidy jsou dostupné s nikotinem i bez něj, dále mohou mít různé příchutě (tabák, ovoce, sladkosti, limonády atd.). Výsledný aerosol (pára) bývá inhalován do plic nebo slouží k vytváření tzv. vapovacích triků (vydechování koncentrovaného aerosolu v podobě různých tvarů, nejčastěji kroužků). Inhalování aerosolu z elektronických cigaret se podle dosavadních zjištění jeví být méně škodlivou formou ve srovnání s kouřením běžných cigaret (Pisinger, Dossing, 2014), není však zcela bez rizik, a to zejména pro cílovou skupinu dětí a dospívajících. Na základě chemických analýz u vybraných zařízení byly v aerosolu identifikovány potenciálně rizikové limity těžkých kovů – olovo, kadmium, nikl, mangan (Hess et al., 2017; Olmedo et al., 2018), jiné studie (Canistro et al., 2017; Goniewicz et al., 2014; Pisinger, Dossing, 2014) potvrdily přítomnost dalších toxických látek (jako např. formaldehyd, akrolein, diacetyl). Dále byla prokázána souvislost mezi vyšším rizikem přechodu na užívání zápalných cigaret u žáků/žákyň, kteří vyzkoušeli elektronickou cigaretu, avšak nikdy předtím nekouřili jiné tabákové produkty (Watkins, Glantz, Chaffee, 2018). V dalším textu je užíván pojem žák, spolužák či kamarád (také pedagog, učitel, odborník aj.) souhrnně pro osoby mužského i ženského pohlaví.</p> <p>Zahřívání tabák – nová elektronická zařízení označovaná také jako „heated tobacco“ nebo „heat-not-burn“, která fungují na principu zahřívání speciálně upraveného tabáku nejčastěji ve formě vyměnitelných náplní (připomínajících malé cigarety) prostřednictvím topného tělesa v podobě zahřívací čepele. Tabák je v zařízení zahříván na teplotu 250°C-350°C, přičemž nedochází ke spalování. Zařízení produkuje aerosol, který je méně koncentrovaný než kouř. Tabákové náplně obsahují nikotin.</p> <p>Nikotinové sáčky – jedná se o malé bílé sáčky obsahující rostlinná celulósová vlákna (bílý prášek) napuštěná nikotinem, aditivy, sladidly a příchutěmi (Kulhánek, Baptistová & Orliková, 2022). Nikotinové sáčky se podobají porcovanému tabáku (snus), avšak neobsahují žádný tabák. Sáčky se aplikují do úst, kde se nechají působit (mezi rty a dásní) po dobu 15 minut a déle. Riziko užívání spočívá zejména ve velmi vysokých dávkách nikotinu, které se mohou pohybovat mezi 20 mg až 50 mg na jeden sáček.</p>
	<p>Rizikové faktory ve vztahu k užívání tabáku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • souběh s jiným rizikovým chováním; • stres;

<p>Rizikové a protektivní faktory</p>	<ul style="list-style-type: none"> • současné užívání jiných návykových látek; • přítomnost duševního onemocnění; • kolektiv vrstevníků užívajících tabákové a nikotinové výrobky; • kuřácká domácnost; • kouření rodičů a/nebo sourozenců; • absence rodičovské kontroly a podpory; • snadná dostupnost tabákových a nikotinových výrobků; • sociální normy podporující užívání tabáku, nikotinu a ostatních návykových látek; • nedostatečná informovanost o rizikosti užívání tabáku a nikotinu; • nízká cena tabákových a nikotinových výrobků; • rozšířená reklama na tabákové a nikotinové výrobky; • neúspěch ve studiu, v pracovním anebo soukromém životě; • nízký socioekonomický status; • život v sociálně vyloučených lokalitách. <p>Protektivní faktory ve vztahu k užívání tabáku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • naplňování volného času adekvátními aktivitami (např. skupinové nebo individuální sportovní aktivity, umělecké a tvůrčí aktivity, kroužky, zapojení do zájmových organizací, školních klubů;) • wellbeing; • úspěchy ve studiu, v pracovním anebo soukromém životě; • negativně vymezený postoj k užívání návykových látek; • vyšší míra sebedůvěry; • asertivita; • nekuřácký kolektiv vrstevníků; • nekuřácká domácnost; • kontrola a podpora rodičů; • regulace kouření ve veřejných prostorách; • nízká prevalence kouření v dospělé populaci; • sociální normy odmítající užívání tabáku; • omezení dostupnosti tabákových výrobků; • vysoká cena tabákových výrobků (Ellickson, Bird, Orlando, Klein, McCaffrey, 2003; Harvey, Chadi, Canadian Paediatric Society, 2016; Hu, Griesler, Schaffran, Kandel, 2011; Scal, Ireland, Borowsky, 2003; Schofield, Lynagh, Mishra, 2003; Tyas Pederson, 1998); • edukace v oblasti návykových látek, a to zejména ohledem na zdravotní, sociální, vývojovou a finanční oblast.
--	--

<p>Síť partnerů, spolupráce v komunitě, kraji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Krajští a místní protidrogoví koordinátoři • Školy a školská zařízení • Krajští školští koordinátoři prevence • Metodici prevence v pedagogicko-psychologických poradnách • Školní metodici prevence • Školní psychologové • Poskytovatelé programů primární prevence • Poskytovatelé dalšího vzdělávání pro pedagogické pracovníky • Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky • Státní zdravotní ústav • Národní ústav duševního zdraví <p>Specializované služby pro kuřáky tabáku: Národní linka pro odvykání kouření 800 350 000 https://www.bezcigaret.cz/ Adiktologické ambulance pro děti a dorost a další organizace zaměřené na poradenství a léčbu v oblasti závislostí a na primární prevenci https://www.drogy-info.cz/mapa-pomoci/ Certifikované lékárny http://www.lekarnici.cz/Pro-verejnost/Odborne-poradenstvi-v-lekarnach.aspx Centra pro závislé na tabáku http://www.slzt.cz/centra-lecby</p>
<p>Národní strategie</p>	<p>Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027</p>
<p>Právní rámec</p>	<p>Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek ve znění pozdějších předpisů (tabákový zákon)</p> <p>Definuje co je tabákový výrobek, kuřácká pomůcka, bylinný výrobek (a to i v případě, že neobsahuje tabák) určený ke kouření elektronická cigareta.</p> <p>Zakazuje prodej tabákových výrobků a ostatních výše uvedených výrobků (včetně elektronických cigaret a jakýchkoliv jejich součástí):</p> <ul style="list-style-type: none"> • mimo prodejnu specializovanou na prodej tohoto zboží, prodejnu, která je potravinářským podnikem, prodejnu převažujícím sortimentem denního a jiného periodického tisku, provozovnu stravovacích služeb, ubytovací zařízení, stánek s občerstvením, který má pevnou konstrukci a splňuje podmínky pro provozování potravinářského podniku za

	<p>účelem provozování stravovacích služeb podle zákona o ochraně veřejného zdraví, stánek pevné konstrukce převažujícím sortimentem denního a jiného periodického tisku, stánek specializující se na prodej tohoto zboží umístěný uvnitř stavby určené pro obchod a dopravní prostředek letecké dopravy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ve zdravotnickém zařízení a v prostorech souvisejících s jeho provozem (byť zde zákon připouští určitou výjimku – ta se ale netýká škol a školských zařízení); • ve škole a školském zařízení; • v zařízení sociálně-právní ochrany dětí, v provozovně, kde je provozována živnost, jejímž předmětem je péče o děti do 3 let, v prostoru, kde je poskytována služba péče o dítě v dětské skupině, nebo v zařízení, kde je uskutečňována mimoškolní výchova a vzdělávání, nezařazeném do rejstříku škola školských zařízení; • na akci určené pro osoby mladší 18 let; • v dopravním prostředku určeném pro veřejnou hromadnou dopravu osob, s výjimkou dopravního prostředku letecké dopravy; • v prodejně s převažujícím sortimentem zboží určeného pro osoby mladší 18 let; • prostřednictvím prodejního automatu, nelze-li vyloučit prodej těchto výrobků osobě mladší 18 let; za tím účelem musí prodejce prodávající prostřednictvím automatu zajistit ověření věku kupujícího osobou k tomu určenou; • prodávat nebo podávat tabákové výrobky, bylinné výrobky určené ke kouření a elektronické cigarety osobě mladší 18 let; • prodávat kuřácké pomůcky osobě mladší 18 let (kuřáckou pomůckou se rozumí pomůcka určená či obvykle používaná ke kouření, vdechování, šňupání, sání nebo žvýkání tabáku nebo kouření bylinných výrobků určených ke kouření, s výjimkou zápalek, zapalovače, popelníku a pomůcky plnící převážně funkci uměleckého předmětu nebo funkci dekorační). <p>Zakazuje se prodej a výroba potravinářských výrobků a hraček napodobujících tvar a vzhled tabákových výrobků nebo kuřáckých pomůcek a dovoz potravinářských výrobků a hraček napodobujících tvar a vzhled tabákových výrobků nebo kuřáckých pomůcek.</p> <p>Zákon dále zakazuje kouřit tabákové výrobky a užívat elektronické cigarety:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ve veřejnosti volně přístupném vnitřním prostoru, s výjimkou stavebně odděleného prostoru vyhrazeného ke kouření; • v tranzitním prostoru mezinárodního letiště, s výjimkou stavebně odděleného prostoru vyhrazeného ke kouření; • na nástupišti, v přístřešku a čekárně veřejné dopravy;
--	--

- v dopravním prostředku veřejné dopravy;
- ve zdravotnickém zařízení a v prostorech souvisejících s jeho provozem, s výjimkou stavebně odděleného prostoru vyhrazeného ke kouření v uzavřeném psychiatrickém oddělení nebo v jiném zařízení pro léčbu závislostí;
- **ve škole a školském zařízení;**
- **v zařízení sociálně-právní ochrany dětí**, v provozovně, kde je provozována živnost, jejímž předmětem je péče o děti do 3 let, v prostoru, kde je poskytována služba péče o dítě v dětské skupině, nebo v zařízení, kde je uskutečňována mimoškolní výchova a vzdělávání, nezařazeném do rejstříku škola školských zařízení;
- **v prostoru dětského hřiště a sportoviště určeného převážně pro osoby mladší 18 let;**
- **ve vnitřním prostoru všech typů sportovišť;**
- **ve vnitřním zábavním prostoru**, jako je kino, divadlo, výstavní a koncertní síň a sportovní hala, a dále v jiném vnitřním prostoru po dobu pořádání kulturní a taneční akce;
- **ve vnitřním prostoru provozovny stravovacích služeb**, s výjimkou užívání vodních dýmek;
- **v prostoru zoologické zahrady**, s výjimkou vnějších prostor, které provozovatel zoologické zahrady ke kouření vyhradí.

Výjimku mají elektronické cigarety a vodní dýmky, které mohou být užívány ve vnitřním prostoru provozovny stravovacích služeb (tzn. restauracích, kavárnách, barech apod.). Elektronické cigarety lze kouřit i v prostorách ZOO.

Do dalších výjimek podle aktuální platné legislativy spadá také tzv. zahřívání tabák. Užívání zahřívání tabáku je ve školách a školských zařízeních zakázáno obdobně jako užívání elektronických cigaret. Možností užívat elektronické cigarety na vyhrazených místech není dotčen zákaz jejich užívání osobám mladším 18 let a na akcích pořádaných školou. V praxi tedy nemůže vzniknout situace, kdy by zletilý žák užil elektronickou cigaretu na výletě, neboť by tím porušil ustanovení školního řádu.

Škola (tj. vchody do budovy školy a školského zařízení) musí být označena grafickými značkami s nápisem „kouření zakázáno“ včetně textu o zákazu používání elektronických cigaret. Rozměr a vizuální podoba grafické značky je uvedena v příloze k zákonu č. 65/2017 Sb.

Porušení zákazu kouření nebo užívání elektronické cigarety v prostorách školy a školského zařízení upravuje zákon č. 65/2017 Sb., v § 9 následovně: Zjistí-li pracovník školy nebo školského zařízení, v prostoru kde je kouření a používání elektronické cigarety podle § 8 nebo § 17 odst. 1 zakázáno, porušení tohoto zákazu, je povinen osobu,

	<p>kteřá nedodrŕuje zázkaz kouření nebo zázkaz pouŕívání elektronické cigarety, vyzvat, aby v tomto jednání nepokračovala nebo aby prostor opustila. Tato osoba je povinna výzvy uposlechnout. To samozřejmě nevylučuje souběžně aplikovat postup stanovený pro tyto situace školním řádem.</p> <p>Přestupky fyzických osob jsou upraveny v § 35 a přestupky právnických a podnikajících fyzických osob jsou upraveny v § 36 cit. zákona. Z nich vybíráme například tyto:</p> <p>Přestupku se dopustí ten, kdo</p> <ul style="list-style-type: none">• prodá nebo podá tabákový výrobek, bylinný výrobek určený ke kouření nebo elektronickou cigaretu osobě mladší 18 let;• prodá kuřáckou pomůcku osobě mladší 18 let;• prodá nebo vyrobí potravinářský výrobek nebo hračku napodobující tvar a vzhled tabákového výrobku nebo kuřácké pomůcky;• kouří na místě, na němž je kouření zakázáno;• kouří na místě, na němž je kouření zakázáno obecně závaznou vyhláškou obce;• používá elektronickou cigaretu na místě, na němž je její používání zakázáno;• používá elektronickou cigaretu na místě, na němž je její používání zakázáno obecně závaznou vyhláškou obce. <p>Nikotinové sáčky bez obsahu tabáku</p> <p>Nikotinové sáčky jsou výrobky bez tabáku obsahující nikotin, a jsou určeny pro orální užití. Podmínky vztahující se k jejich prodeji jsou – oproti tabákovým výrobkům – poměrně benevolentní.</p> <p>Balení nikotinových sáčků musí být označeno:</p> <ul style="list-style-type: none">• jménem a příjmením nebo názvem anebo obchodní firmou a adresou sídla výrobce, distributora nebo dovozce tabákových výrobků;• názvem druhu, skupiny nebo podskupiny tabákových výrobků stanoveným prováděcím právním předpisem, pod nímž je tabákový výrobek uváděn na trh; tabákový výrobek, který nelze označit druhem, skupinou nebo podskupinou vzhledem k použitým složkám nebo použité technologii, se označí názvem odvozeným od základní použité složky nebo technologie;• údajem o čistém množství, kterým se rozumí množstvív gramech nebo v kilogramech tabákového výrobku bez obalu, nebo o počtu obsažených kusů v balení;• zemí původu nebo vzniku v případech, kdy neuvedení tohoto údaje by uvádělo spotřebitele v omyl o skutečném původu nebo vzniku tabákového výrobku;• seznamem všech složek obsažených ve výrobku;
--	---

- obsahem nikotinu ve výrobku;
- množstvím nikotinu v dávce;
- číslem šarže nebo rovnocenného údaje, který umožní určit místo a dobu výroby;
- údaji o uchování výrobku mimo dosah osob mladších 18 let;
- zdravotním varováním.

Právní ukotvení nikotinového sáčku

Nikotin, byť má závislostní potenciál, je legislativně zařazen jako jed. Je uveden v příloze č. 1 nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů, ve znění pozdějších předpisů.

Nikotinový sáček bez obsahu tabáku nelze podřadit pod tabákový výrobek ve smyslu § 2 písm. b) zák. č. 65/2017 Sb.

Z tohoto důvodu je postih žáka nebo studenta za přinesení nikotinového sáčku anebo jeho užívání ve škole nebo školském zařízení nad rámec toho, co školní řád upravuje v rámci zákazu tabákových výrobků.

Pokud chce mít škola/školské zařízení nástroj, který jí pomůže řešit vnášení a užívání nikotinových sáčků, musí tomu přizpůsobit školní řád.

Obecně považujeme za vhodnější uvádět i ve školním řádu takové vymezení, jaké používá příslušný právní předpis. Jako jednu z možných variant takové úpravy pro oblast návykových látek doporučujeme formulaci „Žákům a studentům je zakázáno do školy vnášet a ve škole užívat návykové látky a jedy a takové látky, které je svým vzhledem, chutí a konzistencí napodobují.“.

Zákon č. 180/2016 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon zapracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie povinnosti provozovatele potravinářského podniku, výrobce, dovozce, maloobchodního prodejce a distributora tabákových výrobků a výrobků souvisejících s tabákovými výrobky a upravuje státní dozor nad dodržováním povinností vyplývajících z tohoto zákona a z přímo použitelných předpisů Evropské unie.

	<p>Vyhláška č. 261/2016 Sb., o tabákových výrobcích</p> <p>Vyhláška zapracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje způsob poskytování informací o tabákových výrobcích, požadavky na vzhled, vlastnosti, obsah, složení a způsob uvádění tabákových výrobků na trh a maximální úrovně emisí cigaret.</p> <p>Vyhláška č. 37/2017 Sb., o elektronických cigaretách, náhradních náplních do nich a bylinných výrobcích určených ke kouření</p> <p>Vyhláška stanovuje požadavky na značení a vzhled elektronických cigaret, dále jejich parametry, povinnosti pro výrobce a dovozce atd. Doporučujeme, aby každý metodik prevence s těmito předpisy alespoň obecně seznámil.</p>
<p>Typ prevence - nspecifická prevence, specifická prevence (všeobecná, indikovaná, selektivní)</p>	<p>V kontextu předcházení pravidelnému užívání tabáku anebo nikotinových sáčků (dále pro zjednodušení budeme používat pojem „tabák“) se jedná převážně o všeobecnou specifickou primární prevenci cílenou na celé třídní kolektivy, případně širší komunitu (Miovský et al., 2015).</p> <p>Je nutné rozlišovat hranici primární prevence (tj. předcházení kouření), kdy se jedná o doposud žádné nebo prvotní experimentování s tabákem (včetně elektronických cigaret), a sekundární prevence, která se zaměřuje na občasné či pravidelné uživatele tabáku.</p> <p>Preventivní cíle by měly být voleny podle vývojových a kognitivních hledisek žáků a charakteru rizikového chování (Onrust, Otten, Lammers, Smit, 2016), v tomto případě specificky podle převládajících forem a intenzity užívání tabáku v rozličných věkových kategoriích. Příkladem takového komplexního primárně preventivního programu s ověřenou účinností je program Unplugged (Gabrhelík et al., 2012).</p> <p>Žáci 1. stupně ZŠ – první zkušenosti s kouřením se objevují nejčastěji ve věku 12 let (ESPAD, 2016; WHO, 2016). U žáků mladšího školního věku by prevence proto měla vést k upevnění jejich nekuřáckého postoje na individuální úrovni, dále k vysvětlení rizik aktivního (ale také pasivního) kouření a posilování dovednosti odmítání cigaret (nebo jiných forem tabáku). S ohledem na vývojové aspekty dětí by měla být zohledněna zejména tato témata: zdravotní následky kouření, škodlivost pasivního kouření, zápach spojený s kouřením, útrata peněz za cigarety, obavy o zdraví rodinných příslušníků, kteří kouří apod. Forma by měla být srozumitelná, úměrná kognitivnímu vývoji dětí, interaktivní a hravá. Pedagog i rodič jsou pro děti raného školního věku klíčovými autoritami a mají proto významnou roli při formování jejich postojů k rizikovému chování včetně kouření.</p>

Žáci 2. stupně ZŠ – toto období je charakteristické již proběhlými iniciačními experimenty. U žáků se do značné míry formují postoje k tabáku (kuřácké i nekuřácké) na základě vlivu vrstevníků. Jedná se o kritické období pro přechod k příležitostnému a pravidelnému kouření. Důležité je proto posilovat dovednosti k odmítání, schopnost čelit tlaku vrstevníků, upevňovat nekuřácké postoje u jedinců i v kontextu kolektivu a mimo jiné také uvádět na pravou míru mýty, které o kouření tabáku v této věkové skupině často převládají (např. plíce se mohou „vyčistit“, vodní dýmka je méně škodlivá než cigarety, e-cigarety bez nikotinu si mohou koupit od 15 let apod.). Zdravotní témata pro starší žáky již mnohdy nebývají primárním motivem k zanechání kouření, proto je vhodnější cílit preventivní aktivity např. na vliv kouření na vzhled (zuby, vlasy, pleť), kouření tabáku a vztahové aspekty (nepříjemný polibek od kuřáka, rizika kouření a užívání hormonální antikoncepce), útratu peněz za cigarety.

Žáci na SŠ – přechod na střední školu a formování nového kolektivu může ve vztahu k rozvoji užívání tabáku znamenat jak pozitivní, tak negativní změnu. Opět zde hraje významnou roli vliv kolektivu vrstevníků, dále občasná večírky s kamarády, konzumace alkoholu a v neposlední řadě také partnerské vztahy. Konzumace tabáku přechází do formy denního užívání, někteří žáci v adolescentním věku již zaznamenávají projevy závislosti. Období dospívání je charakteristické přejímáním zodpovědnosti sám za sebe a ukotvováním si vlastních hodnot (včetně kuřáckého či nekuřáckého postoje). Preventivní snahy by u této cílové skupiny měly směřovat k posílení motivace k odvykání, uvědomění si rizik závislosti a negativních důsledků bezprostředně vyplývajících z pravidelného kouření, zejména pak v oblasti vzhledu, partnerských vztahů, fyzické kondice a negativního vlivu na sexuální život. Motivací pro denní kouření tabáku by mohly být také potenciálně uspořené finance za nevykouřené cigarety. Pozornost by měla být věnována také žákům-nekuřákům, upevněním jejich důvodů k rozhodnutí být nekuřákem. Přístup pedagoga by neměl být represivní, ale naopak partnerský, respektující zodpovědnost dospívajících žáků.

V případě žáků-kuřáků s rozvíjející se či již rozvinutou závislostí na tabáku by měl pedagog volit individuální přístup ve formě krátkého rozhovoru s daným žákem vedoucího k uvědomění si konkrétních rizik kouření, posílení motivace k odvykání a předání kontaktu na odbornou pomoc – tzv. **krátká intervence 5P** (modifikováno podle Fiore et al., 2008).

Jedná se o strukturovaný rozhovor v 5 krocích. Pedagog by měl intervenci vést partnersky, nikoliv z pozice autority, nerepresivně, přirozeně podle kontextu a situace daného žáka. Celý rozhovor by měl být krátký (přibližně 10 minut), vedený empaticky, s pomocí otevřených otázek, na základě vzájemné důvěry. Cílem krátké

	<p>intervence není přímá pomoc při odvykání kouření z pozice pedagoga, nýbrž nasměrování žáka k odvykání a předání do péče odborníků. Jednotlivé kroky na sebe v krátké intervenci navazují.</p> <p>1. Ptát se – zmapování kouření u daného žáka (kolik cigaret kouří, zda užívá e-cigaretu, zda se již pokoušel odvykat apod.). Příklady otázek: <i>Jak to máš s kouřením?</i> <i>Ve vaší třídě se někdo kouřením netají, jak jsi na tom ty?</i> <i>Máš představu, kolik vykouříš cigaret za týden?</i> <i>Máš nějakou zkušenost s e-cigaretou? Jaké to bylo?</i></p> <p>2. Pojmenovat rizika – jednoduché a jasné popsání rizik vyplývajících z užívání tabáku u daného žák/žákyně. Příklady odpovědí: <i>Kouření tě musí stát hodně peněz, spočítej si to.</i> <i>Kouření zhoršuje kvalitu pleti, způsobuje hlavně akné. Také můžeš mít horší kvalitu vlasů a zažloutlé zuby.</i> <i>Tvé slečně/tvému příteli nemusí být příjemné, když jí/jemu dáš pusu po cigaretě. Někdo říká, že je to jako líbat popelník.</i> <i>Kouření zhoršuje fyzický výkon. Jde to proti tvým tréninkům, kterým dáváš hodně času a energie.</i></p> <p>3. Podpořit motivaci – rychlé zmapování a podpora motivace k odvykání. Příklady otázek: <i>Co se ti na kouření líbí?</i> <i>Je něco, co ti na kouření vadí?</i> <i>Přemýšlel jsi o tom, že přestaneš?</i> <i>Co ti brání, abys přestal?</i></p> <p>4. Předat kontakt – předchozí kroky by u žáka měly vést k vyvolání rozporu týkajícího se vlastního kouření, postupnému uvědomění negativních následků a posílení motivace ke změně. Pokud žák projeví zájem, pedagog by mu měl předat kontakty na podrobnější informace nebo odborné služby (např. webové stránky www.koureni-zabiji.cz nebo www.bezcigaret.cz).</p> <p>5. Plánovat další setkání – v závěru rozhovoru je vhodné ocenit žakovu otevřenost. Dále by mělo následovat stručné shrnutí hlavních výstupů intervence (nejlépe za strany žáka), případně zodpovězení doplňujících dotazů. Posilování motivace je kontinuální proces, proto by měl pedagog dohodnout se žákem termín, kdy se s ním bude znovu bavit o tom, zda došlo k nějaké změně (např. zda vyhledal nabídnutou odbornou pomoc). Vhodný interval je přibližně 14 dní až měsíc a lze se takto setkávat opakovaně.</p>
--	--

<p>Doporučené postupy pro pedagogy ve školách a školských zařízeních vs. nevhodné postupy</p>	<p>Vhodné postupy</p> <ul style="list-style-type: none"> • ukotvení témat týkajících se rizik užívání tabáku do preventivního programu školy; • zahrnutí zákazu kouření a používání elektronických cigaret ve všech prostorách školy a školských zařízení a na akcích pořádaných školou mimo prostory školy do školního řádu (včetně postihů za jejich porušení); • nácvik dovedností – umět odolat vrstevnickému tlaku, umět říci ne; • specifické zacílení preventivních aktivit podle věkových skupin a vývojových hledisek žáků, nikoliv univerzálně a celoplošně; • zajištění komplexních dlouhodobých preventivních programů externími certifikovanými organizacemi podle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování; • zakomponování dílčích primárně preventivních témat do výuky podle osnov a vzdělávacích oblastí v přímé vazbě na daný předmět včetně krátké reflexe žáků (např. chemie – hoření a nedokonalé spalování cigarety; fyzika – podtlak při kouření vodní dýmky, odpor kovu u žhavicí spirálky e-cigarety; matematika – náklady na cigarety za dané časové období; občanská výchova – význam regulace kouření ve veřejném prostoru); • organizace tematických projektových dní ke Světovému dni bez tabáku, Dni zdraví, Světovému dni boje proti rakovině apod. s následnou reflexí (pouhé vytvoření informativních nástěnek apod. nemá přímý preventivní efekt); • distribuce informačních a edukačních materiálů úměrných cílové skupině žáků; • zapojování komunity rodičů (např. formou edukace o rizicích pasivního kouření doma či v autě a informování o výhodách nekuřácké domácnosti, doporučení pro konstruktivní řešení případů zjištění kouření u dítěte z pozice rodiče); • poskytování individuální krátké intervence s cílem motivovat k zanechání kouření pravidelné kuřáky nebo žáky s rozvinutou nebo rozvíjející se závislostí; • poskytnutí kontaktu na odbornou pomoc při odvykání kouření pro potřeby žáků i jejich rodinných příslušníků; • pedagogičtí a nepedagogičtí zaměstnanci nekouří v areálu školy a školských zařízení a nekouří před žáky (včetně mimoškolních akcí mimo pracoviště školy). V areálu školy a školského zařízení nejsou kuřárny ani popelníky umístěné ve venkovním prostranství (stanoveno zákonem).
--	---

	<p>Nevhodné postupy</p> <ul style="list-style-type: none"> • represivní přístup (zastrašování, trestání, vyhrožování); • předávání nepravdivých, nerelevantních informací (např. přehánění negativních zdravotních následků kouření); • jednorázové programy založené výhradně na informacích; • plošné frontální přednášky; • plošný přístup bez specifikace na cílové skupiny; • absence preventivních cílů (tzn. pedagog či preventivní pracovník nemá definované cíle, kterých chce danou aktivitou či programem dosáhnout, např. předejít pasivnímu kouření, oddálit experiment s tabákem do pozdějšího věku, posílit nekuřácké postoje); • nekonceptnost preventivních aktivit (jednotlivé preventivní aktivity na sebe nenasazují, nejsou vhodně voleny podle cílových skupin, není zajištěna dlouhodobost prevence apod.); • tolerované kouření zaměstnanců v areálu školy a školského zařízení, tolerování kouření zaměstnanců na akcích pořádaných školou mimo školské prostředí (není možné ze zákona).
<p>Možnosti a limity pedagoga – školy a školského zařízení</p>	<p>Pedagogové a preventivní pracovníci mají v kontextu školského prostředí možnost zajistit komplexní preventivní působení na děti a žáky, a to kontinuálně napříč věkovými kategoriemi a tématy spojenými s užíváním tabáku (tj. aktivní i pasivní kouření, rizika jednotlivých forem, benefity nekouření, rizika rozvoje závislosti, motivace k odvykání, následky kouření nejen v oblasti zdraví apod.). Jejich role je tak zásadní nejen na úrovni předávání relevantních informací o rizikovosti kouření, ale zejména formování nekuřáckých postojů, čímž mohou v dlouhodobém horizontu ovlivnit míru kouření v dospělé populaci. Mohou k tomu využít také spolupráci s rodiči, jakožto klíčovými vzory chování, a tím napomoci utvářet nekuřácké prostředí žáků také v jejich domácím prostředí.</p> <p>Vzhledem k tomu, že tabákové výrobky spadají do kategorie legálních, a tedy sociálně tolerovaných návykových látek, které jsou v České republice velmi dobře dostupné (z hlediska nízké ceny i nízké úrovně jejich regulace), by měla být oblast užívání tabáku v preventivní praxi pojímána systematicky a měla by jí být věnována dostatečná pozornost i v kontextu jiných forem rizikového chování.</p> <p>Pedagogové mohou dále preventivně působit na včasný záchyt rozvíjející se závislosti na tabáku. Pomocí minimálních intervencí na individuální bázi s vybranými žáky (denními nebo již závislými</p>

	<p>uživateli) mohou hrát stěžejní roli v oblasti uvědomění rizik užívání tabáku, podpory motivace k odvykání/zanechání kouření a předání kontaktu na odbornou službu.</p> <p>Samotný proces léčby závislosti na tabáku by měl probíhat ve specializované službě pod vedením kvalifikovaných odborníků. U dětí mladších 15 let se jedná o ambulance dětské a dorostové adiktologie, u dětí starších 15 let je možné využít bezplatnou Národní linku pro odvykání kouření. U obtížnějších případů, vyžadujících lékařskou péči, je vhodné kontaktovat pediatra nebo ambulanci centra pro závislé na tabáku.</p>
<p>Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět (rodiče, PPP, OSPOD, Policii ČR atd.).</p>	<p>V případě zjištění kouření u dětí a žáků v areálu školy a školských zařízení nebo na mimoškolní akci v rámci plnění školní docházky je třeba informovat pedagogického pracovníka, který následně zpraví zákonné zástupce. Porušení školního řádu řeší odpovědný pedagogický pracovník.</p> <p>Pedagogický pracovník (1.třídní učitel 2.vychovatel,3. školní metodik prevence) podle závažnosti situace intervnuje nejprve u daného dítěte (informuje o porušení školního řádu, případně udělí výchovná opatření, sdělí žákovi konkrétní rizika, předá relevantní informace a motivuje k nekouření), následně se obrátí na rodiče.</p> <p>Doporučuje se téma s rodičem diskutovat konstruktivně a citlivě (experimentování s tabákem je v dospívání přirozené), snažit se poskytnout relevantní informace včetně konkrétních rizik, která v případě kouření dítěti hrozí. Pedagogický pracovník může rodiči dále poskytnout odkazy na další informace nebo odborné poradenské služby (např. Národní linku pro odvykání kouření). Cílem je problém řešit primárně na úrovni učitel - dítě - rodič.</p> <p>Pokud rodiče užívání tabáku u dítěte dlouhodobě nereflektují a opakovaně s pedagogickým pracovníkem/školou nespolupracují, je možné v krajním případě kontaktovat Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD).</p> <p>V případě, že žáci kouří mimo prostory školy či školského zřízení (např. v parku) mimo plnění povinné školní docházky, pedagogický pracovník neuděluje výchovná opatření (Miovský et al., 2015). Může o tom informovat rodiče nebo provést krátkou intervenci u konkrétního žáka.</p> <p>Pokud pedagogický pracovník u žáků ve škole či na mimoškolní akci najde tabákové výrobky (včetně elektronické cigarety a jejích komponent), ohlašuje to rodičům dítěte. Pedagogický pracovník ovšem nesmí žáky prohledávat. Pedagogický pracovník ve škole, školském zařízení či na mimoškolní akci může žáka vyzvat k vydání těchto tabákových výrobků (nesmí je však bez souhlasu zabavit) nebo může volně položené tabákové výrobky odstranit z dosahu osob mladších 18 let (Miovský et al., 2015).</p>

	<p>Pokud pedagogický pracovník zajistí u žáka tabákové výrobky, měl by s nimi postupovat tak, jak je upraveno ve školním řádu (vnitřním řádu), vhodným postupem je předat proti podpisu zákonnému zástupci žáka. Takto by se mělo postupovat také v případě, pokud to škola a školské zařízení ve školním či vnitřním řádu nijak upraveno nemá. Dokument o navrácení tabákového výrobku zákonnému zástupci přiloží k zápisu o jeho zajištění.</p>
<p>Doporučené odkazy (internetové, literatura apod.)</p>	<p>Dostupná literatura v českém jazyce</p> <p>Kabíček, P., Csémy, L., Hamanová, J. (2014). Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton.</p> <p>Králíková, E. (2015). Diagnóza F17: závislost na tabáku. Praha: Mladá fronta.</p> <p>Králíková, E. (2013). Závislost na tabáku: epidemiologie, prevence a léčba. Břeclav: ADAMIRA.</p> <p>Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P., Barták, M., Bártík, P., et al. (2015). Prevence rizikového chování ve školství (druhé, přepracované a doplněné vydání). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze.</p> <p>Pavlas Martanová, V. (Ed.) (2012). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Togga.</p> <p>Internetové odkazy</p> <p>Národní stránky pro podporu odvykání kouření - informace o rizicích kouření, rady a tipy jak přestat kouřit, kontakty na poradenské a léčebné programy www.koureni-zabiji.cz</p> <p>Nekuřátka – informační a poradenský web pro děti 1. stupně ZŠ (provozuje Česká koalice proti tabáku, z.s.) http://nekuratka.cz/</p> <p>Preventivní programy organizace Jules a Jim, z. ú., zaměřené na užívání tabáku https://www.julesajim.cz/prevence/tatra/</p> <p>Národní linka pro odvykání kouření 800 350 000 www.bezcigaret.cz</p> <p>Web Kouření zabíjí (provozuje Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti) https://www.koureni-zabiji.cz/</p>

12.8. Postup školy při podezření na projevy rasismu, extremismu a xenofobie

Ze dne 25. 8. 2016

Zpracováno podle

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

(Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010 - 28)

V případě, že ve škole dojde k projevům

- verbálního a fyzického napadání spolužáků nebo zaměstnanců kvůli jejich rasovému, národnostnímu nebo etnickému původu
- agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snahy o získání nových stoupenců mezi vrstevníky
- zanedbání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu

a / Je třeba zjistit hloubku extremistického přesvědčení konkrétního jednotlivce, nebo skupiny a zároveň míru rozšíření uvedených postojů ve třídě, ve škole.

b / V případě zjištění opakovaných projevů s extremistickým podtextem, účasti žáka v extremistické partě, užívání násilí s extremistickým podtextem, informujeme rodiče.

c / V případě závažných projevů / především násilných / informujeme Policii ČR.

d / Ve výuce se zaměříme na tuto problematiku, razantně vystoupíme proti projevům intolerance mezi žáky.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.9. Postup školy při podezření na šikanu

Ze dne 25. 8. 2016

Zpracováno podle:

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

(Dokument MŠMT č. j.: 22294/2013-1)

V případě, že pedagogický pracovník má podezření na šikanu v konkrétní třídě, nebo dostane informaci od rodičů o podezření na šikanu.

a / Rodičům poskytne informaci o zahájení řešení jejich podnětu, vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování, a to i v případě, že se podezření neprokáže.

b / Neprodleně informuje metodika prevence.

c / Zahájí se šetření v dané třídě, najdou se vhodní svědci.

d / Provede individuální rozhovory se svědky.

g / Provede rozhovor s obětí.

h / Zajistí ochranu oběti.

i / Provede rozhovor s agresory, případně konfrontaci mezi nimi.

j / Při prokazatelných projevech šikany metodik prevence dále pracuje s výchovnou poradkyní a informuje vedení školy.

k / Podle závažnosti projevů šikany se rozhodne o stupni kázeňského opatření.

l / V případě negativních dopadů šikanování na oběť zprostředkuje metodik prevence péči školní psycholožky, v mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou.

m / Pokud dojde k závažnému případu šikanování nebo podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, oznámí metodik prevence tuto skutečnost Policii ČR.

n / Práce se třídním kolektivem

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

Dva scénáře pro každou školu
(podrobněji viz metodické doporučení)

Pro školu jsou určeny následující dva scénáře. První je určen pro řešení počáteční obyčejné šikany. Důvodem je fakt, že těchto obyčejných počátečních šikan je nejvíce a tvoří obrovské podhoubí pro rozbušení pokročilých a neobvyklých šikan. Druhý scénář je určený k řešení výbuchu skupinového násilí, tzv. školního lynčování. V tomto případě nelze čekat na odborníka-specialistu, protože je oběť ohrožena bezprostředně na zdraví a později je většinou nemožné případ vyšetřit. Škola proto nejprve zakročí sama, vyřeší akutní problém a později jej řeší za pomoci odborníka.

(1) Scénář pro obyčejnou počáteční šikanu (Kolář, 2011)

1. odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany;
2. rozhovor s informátory a oběťmi;
3. nalezení vhodných svědků;
4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory);
5. ochrana oběti;
6. předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - a. rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
 - b. rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
7. realizace vhodné metody:
 - a. metoda usmíření;
 - b. metoda vnějšího nátlaku (výchovní pohovor nebo výchovní komise s agresorem a jeho rodiči);
8. třídní hodina:
 - a. efekt metody usmíření;
 - b. oznámení potrestání agresorů;
9. rozhovor s rodiči oběti;
10. třídní schůzka;
11. práce s celou třídou.

(Komentář k jednotlivým krokům viz metodické doporučení nebo kniha Nová cesta k léčbě šikany - Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.)

(2) Základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany – Poplachový plán pro tzv. školní lynčování (Kolář, 2011)

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

7. rozhovor s oběťmi a informátory;
8. nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků;
9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s oběťmi (oběťmi).

D. Léčba

metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

12.10. Postup školy při nekázni ve výuce

Ze dne 25. 8. 2016

zpracováno podle

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

(Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010 - 28)

Při prokázané nekázni žáka při vyučování:

- a.) Vyučující zavolá neprodleně zákonnému zástupci (rodiči) a bude ho informovat o chování a nekázni žáka.
- b.) Vyučující bude informovat zákonného zástupce o dalších krocích nápravy.
- c.) O opakovaném neukázněném chování žáka předá vyučující informaci třídnímu učiteli, výchovnému poradci, v případě závažného porušení školního řádu i ředitele školy.
- e.) Výchovný poradce se domluví o dalším postupu nápravy s ředitelem školy, rodičem, výchovným poradcem a třídní učitel uloží zápis do žákovy dokumentace.
- f.)V případě závažného porušení školního řádu a nekázni svolá třídní učitel jednání výchovné komise, kterou tvoří zákonný zástupce žáka, třídní učitel, výchovný poradce, metodik prevence, popř. pracovník OSPOD.
- h.) Při uložení výchovného opatření bude neprodleně informován jeho zákonný zástupce, důvody mu budou sděleny prokazatelným způsobem. Současně je třídní učitel zaznamená do školní dokumentace žáka.

Vypracovala:

Schválila:

12.11. Psychická a duševní krize žáka

Příloha č. 23 k Metodickému doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) Psychická krize/duševní onemocnění žáka

Vymezení jevu Než se pozastavíme u pojmů psychická krize a duševní onemocnění, je třeba zmínit, jak je obecně vnímán stav duševního zdraví. Duševní zdraví Duševní zdraví zahrnuje emocionální, psychickou a sociální pohodu. Světová zdravotnická organizace ho definuje jako: „stav pohody (wellbeing), kdy každý jedinec realizuje svůj vlastní potenciál, dokáže se vyrovnat s běžnými životními stresy, dovede pracovat produktivně a užitečně a je schopen přispívat své komunitě.“² Naše duševní zdraví ovlivňuje to, jak přemýšlíme, co cítíme a jak konáme, když se vypořádáváme se životem. Určuje také, jak zvládáme stresové situace, jak překonáváme těžkosti a výzvy, kterým někdy v životě čelíme, jak se vztahujeme k druhým lidem a rozhodujeme se. Zdravá sebeúcta a sebejistota zde hrají významnou roli. Hranice mezi duševním zdravím a nemocí není jasně dána. Přejít mezi stavem zdraví a nemocí nebývá skokový. Spíše se jedná o kontinuum, mezi jehož póly se v průběhu celého svého života pohybuje každý z nás a na kterém se, jak se postupně vzdalujeme duševnímu zdraví, prohlubuje naše neschopnost fungovat ve vnějším světě a zvládat běžné situace, zátěže či vztahy. A podobně oscilujeme různě daleko od nemoci – na cestě k zotavení. Pro všechny tyto fáze a pro co nejlepší zdraví je podstatné rozumět sám sobě, naučit se vnímat svoje emoce, pracovat s nimi nejen skrze nástroje duševní hygieny, ale prostřednictvím zvládnutí každodennosti. Během dospívání je prospěšné osvojovat si pro to zdravé strategie a dovednosti, které souhrnně označujeme jako socio-emoční učení.

Pedagog by si měl všimnout následujících projevů:

- Obtíže ve vykonávání každodenních aktivit považovaných za normální pro dítě daného věku
- Obtíže v porozumění instrukcím
- Obtíže v sociálních interakcích
- Snížená schopnost vyrovnávat se se změnou
- Obtíže nebo zvláštnosti v komunikaci

- Restriktivní nebo repetitivní (opakující se) vzorce v chování, v zájmech, v aktivitách
- Nadměrný strach, úzkost nebo vyhýbavost vůči specifickým situacím nebo objektům (např. vůči odloučení od rodičů nebo pečujících osob, vůči určitým sociálním situacím, konkrétním zvířatům včetně hmyzu, výškám, uzavřeným prostorům, stopám poranění nebo krvi aj.)
- Změny ve spánkovém režimu
- Náhlý nevysvětlitelný pokles zájmu o dosud se zájmem vykonávané aktivity
- Opoziční nebo pozornost vyžadující chování
- Nadměrná aktivita (výrazný problém zůstat v klidu, např. nadměrné běhání dokola, nadměrné mluvení nebo psychomotorický neklid)
- Nadměrná nepozornost
- Nadměrná impulzivita
- Opakované a kontinuální vyrušování ostatních (v hovoru, činnostech)
- Náhlé změny v chování k vrstevníkům včetně stažení se do sebe nebo vzteku
- Opakovaně se vyskytující nevysvětlitelné fyzické symptomy (bolest hlavy, břicha, nevolnost)
- Extrémní stydlivost
- Časté změny nálad bez zjevné příčiny
- Časté výbuchy vzteku
- Opakované vzdorovité chování
- Rozvratné chování ve třídě
- Chování porušující stanovená pravidla nebo normy
- Fyzická agrese
- Neochota nebo přímé odmítání chodit do školy
- Jinak nevysvětlitelná nízká výkonnost ve škole
- Izolace od ostatních
- Extrémní beznadějí a zoufalství
- Přítomnost myšlenek, plánů nebo činů sebepoškození/sebevraždy nebo jejich výskyt v minulosti dítěte.

Výše uvedené projevy ohrožení dítěte, resp. projevy poruch chování a emocí by měli znát všichni pracovníci školy. Všichni pracovníci školy by měli být informováni o tom, jak v případě výskytu některého z projevů postupovat. Informovanost pracovníků školy by měla být pravidelně aktualizována na začátku nového školního roku. Efektivním způsobem řešení informovanosti pedagogů je začlenění této agendy do činnosti školního poradenského pracoviště (ŠPP). Školní metodik prevence, popř. školní psycholog by měl mít vytvořený informační materiál o projevech ohrožení dítěte a vhodném postupu a na začátku každého školního roku by měl s jeho obsahem

seznamovat všechny pedagogy. Je užitečné, pokud je např. ve sborově informace o projevech ohrožení dítěte a vhodném postupu pro učitele vizualizována formou infografiky či jinak přehledně zpracované informace. Viz Metodický pokyn ČŠI .

12.13. Poruchy příjmu potravy

Metodickému doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) Poruchy příjmu potravy

Mentální anorexie, bulimie a psychogenní přejídání představují nejčastější diagnózy patologického jídelního chování, tvořící spektrum od život ohrožujícího omezování příjmu potravy až po přejídání spojené nebo bez kompenzačních mechanismů, jako je zvracení a další nevhodné metody k regulaci energetického příjmu a výdeje. Pro poruchy je příznačný nadměrný strach z tloušťky, nespokojenost s tělem a nadměrná snaha o dosažení štíhlosti a její udržení. Psychické a zdravotní problémy většinou souvisí s mírou podvýživy a patologických kompenzačních mechanismů i dalších rizikových biopsychosociálních faktorů. Mentální anorexie je porucha charakterizovaná zejména úmyslným snižováním tělesné hmotnosti. Základním kritériem anorexie je nízká tělesná hmotnost (alespoň o 15 % nižší, než odpovídá věku a výšce) a aktivní snaha hubnout nebo nepřibrat (nemocní často snahu hubnout popírají a mluví o zdravé výživě a životním stylu, což je dnes označováno za narůstající ortorexii). Postupně redukuje příjem kalorických potravin, nadměrně se zabývají kontrolou jídla, snadno se cítí přejedeni často i stále častější je zvýšený energetický výdej, nepřiměřená kompulsivní pohybová aktivita. Bývá rozlišován restriktivní a bulimický (purgativní) typ mentální anorexie, kdy dochází k opakovaným epizodám zvracení, užívání laxativ nebo diuretik často i každém jídle. Atypická mentální anorexie - poruchy, které splňují některá kritéria mentální anorexie, ale celkový klinický obraz jim neodpovídá. Není přítomný některý z klíčových příznaků, jako je například strach ze ztloustnutí, ale je vidět výrazný váhový úbytek a chování, směřující k redukci váhy. Pacient také může mít normální váhu, ale ve skutečnosti je podvyživen, protože trpí nedostatkem živin. Mentální bulimie je porucha charakterizovaná zejména opakujícími se záchvaty přejídání, spojenými s cravingem (nezvladatelnou touhou po přejedení jako u jiných závislostí) a následným purgativním chováním (aktivitou směřující k rychlému vydání přijatých kalorií) s pocitu viny, selhání a ztráty kontroly nad jídlem. Někdy je rozlišován purgativní (vyskytuje se zvracení, laxativa nebo diuretika) a nepurgativní (ke kontrole hmotnosti jsou využívány přísné diety a hladovky).

Vhodná je včasná intervence u rizikových jedinců (rychle zhubnul, zvrací s jakoukoli argumentací, nepřiměřeně cvičí), interaktivní programy, rozvoj všeobecných aktivit, zájmů. U běžné populace

spíše se zaměřit na předcházení nevhodných redukčních diet a prostředků na zhubnutí (důraz ne na nebezpečnost, ale na neúčinnost). Předcházet šikaně pro vzhled, oblečení, tělesný výkon, to, co jí nebo pije. Rozšířit nabídku vhodných, konkrétních materiálů i doporučení online (svěpomocné příručky, jak rozpoznat a zvládat anorexii, bulimii) pro nemocné a jejich rodinné příslušníky. Neúčinná je mechanická prezentace informací o PPP a o protagonistech světa dospívajících, kteří trpí PPP (jen vede k nápodobě-nyní nejčastěji na sociálních sítích). Důležité je nezdůrazňovat některé informace, které by mohly vzbudit zájem o amfetaminy, prostředky na hubnutí, kouření... jen pro jejich vliv na redukci váhy.

12.14. Rizikové chování ve školním prostředí – šikana a vandalismus

Definování typu rizikového chování

Co to je šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu (viz. podrobněji samostatná příloha č. 7 KYBERŠIKANA).

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků (zde je potřeba citlivě zvážit, zda se jedná o šikanu, či jde o projev nedostatečně rozvinutého sociálního citění žáků). Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. (*Metodický pokyn ministra školství. Mládeže a tělovýchovy k prevenci a Řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Č. j. 224 246/2008-50 ze dne 3. 12. 2008*)

Co šikanování není?

Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese. Například, když se poperou dva přibližně stejně silní žáci například kvůli dívce, která se jim líbí oběma, nejde o šikanování, protože tu chybí **nepoměr sil**, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.

Východiska pro pomoc

V prvé řadě musíme vědět, že podstatnou vlastností šikanování je skrytost a nepřístupnost. Je to dáno především tím, že často všichni přímí i nepřímí účastníci šikany, včetně obětí z různých důvodů a pohnutek brání jejímu odhalení. Tento mechanismus se označuje jako základní zakrývající systém nebo také komplot velké šestky. Je proto důležité, abychom uměli rozpoznat přímé a nepřímé signály šikanování, které bývají obvykle nenápadné (**viz PŘÍLOHA 1**).

Odkrytí šikany nám však samozřejmě nestačí. Jestliže chceme šikanu řešit a neublížit, potřebuje znát speciální teorii, která se přímo váže k řešení konkrétních případů. Patří do ní dvě podstatné věci:

1. Musíme porozumět trojrozměrnému modelu šikanování, v němž je fenomén chápán jako nemocné chování, závislost a těžká porucha vztahů.
2. Musíme znát základní a neobvyklé formy šikany.

Tyto poznatky je potřeba chápat jako nezbytné klíče pro promyšlený výběr nejúčinnějších metod. Bez práce s těmito indikačními kritérii není možná bezpečná pomoc. Jestliže nejsou při léčbě rozlišována vnitřní stadia šikany a nepracuje se s pravými formami šikanování, potom je naše pomoc riziková a v zásadě vždy chybná. Podrobně a srozumitelně najdete tuto teorii zpracovanou v doporučené základní literatuře. Stručně trojrozměrný model šikanování a formy šikanování osvětlíme v následující kapitole Jak postupovat při řešení šikany.

Jak postupovat při řešení šikany

Obecné návody na šikanu neplatí

Obecné a zjednodušené návody v podobě kuchařek a receptů na šikanu neplatí. Hrozí nebezpečí, že někdy více ublíží, než pomohou. Ve světě zatím tento trend převažuje.

Česká šikanologie přispěla ke zvýšení bezpečnosti a snížení rizikovosti metod používáním indikačních kritérií.

Účinná a bezpečná pomoc vyžaduje odlišení šikany od příbuzných fenoménů, vnitřní zmapování šikanování a alternativní léčbu. Při řešení konkrétního případu šikany je nutné respektovat stadium a formu šikany. Přihlížet je nutné také k dalším kritériím, například k přítomnosti a intenzitě závislosti mezi agresorem a obětí, síle a typu zakrývacího systému apod.

Následně doporučený způsob neposkytuje obecnou hotovou kuchařku řešení, ale popisuje kroky účinné a bezpečné léčby šikany. Ukazujeme v něm směr a důležité milníky pomoci.

A teprve v rámci těchto kroků odkazujeme na texty v přílohách, které mají charakter kuchařek. (Uceleně a instruktivně se s tímto postupem seznámíte v doporučené základní literatuře).

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- Při přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.

- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

POZN: (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno i pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad.
- Zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Vandalismus

<p>Typ rizikového chování</p>	<p>Vandalismus ve školním prostředí se projevuje ničením školního majetku nebo jeho poškozováním a ničením majetku ostatních žáků a žákyň, případně dalších členů školní komunity.</p> <p>Jedná se buď o významné útoky na věci, které mají za následek jejich úplné zničení (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, utržené vodovodní kohoutky, utrhané hadice od hasicích přístrojů, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení) nebo významné poškození (čmáranice a nápisy na zdech nebo školním nábytku, popsané a polité učebnice, oloupané nejrůznější rohy, nalepený toaletní papír na stropě apod.)</p> <p>Důvody pro takové chování jsou nejrůznější a pro vypořádání se s jevem, je třeba se jimi zabývat v každém konkrétním případě. Jestliže se jedná o záměr a cíl, pak je třeba použít vůči žákyni/žákovi jiné opatření, než když se jedná o snahu na sebe upozornit, vyrovnat se spolužákům a spolužačkám nebo o následek šikany, či její doprovodný projev.</p> <p>V různé míře se jev vyskytuje ve všech školách a všech stupních vzdělávací soustavy. Prostory, na jejichž konečné podobě se nějak podíleli i žáci a žákyně jsou terčem útoků méně často, než prostory ostatní a jsou také školní komunitou více střežené.</p>
<p>Východiska</p>	<p>Rizikové situace (místo, terč, čas) Nejrizikovější čas co do četnosti případů vandalismu je rozhodně přestávka mezi vyučovacími hodinami nebo přestávka mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Eliminace jevu v této době pomocí situačních opatření je možná.</p> <p>Fyzický dohled nad žáky a žákyněmi – jedním ze způsobů kontroly jevu je vykonávání přímého fyzického dohledu (tedy tzv. „dozor“). Přítomnost dospělé osoby na rizikovém místě komplikuje provedení útoku proti věci a řadu vandalů odradí. Dospělá osoba svou přítomností, zejména pohybuje-li se v určeném prostoru, vytváří ve svém „dohledovém okolí“ poměrně bezpečný prostor. Vandalismus tímto opatřením nevytlačíte ze školy, ale ve střeženém prostoru probíhat nebude. Přítomnost dospělé osoby má v těchto případech stejný efekt jako sledování prostoru technickým prostředkem.</p> <p>Vnitřní kamerové systémy - umístění kamerových systémů do škol není vítanou aktivitou pro Úřad pro ochranu osobních údajů, pro některé rodiče a zástupce pedagogické veřejnosti. Učitelky, učitelé a školští</p>

	<p>manažeři a manažerky se na tento technický prostředek obvykle dívají jinak. Prostor střežený kamerou je z hlediska vandalismu zcela bezpečný prostor.</p> <p>Organizované přestávkové aktivity – někteří žáci a žákyně, kteří nevědí, co by měli o přestávce dělat, vyplňují tuto prázdnotu násilím vůči věcem. Nabídka konkrétní činnosti je může nasměrovat k jiným aktivitám. Jedná se např. o možnost trávit přestávky venku, v tělocvičně apod.</p> <p>Místa k sezení - nejrůznější sedací kouty, lavičky, židle v rozích apod. umožňují vykonávání další přirozené činnosti, tedy posezení s přáteli a nezávazné rokování. Tato místa přitahují zejména žáky a žákyně vyšších ročníků, tedy ty, jejichž případný vandalismus způsobuje největší hmotné škody.</p> <p>Specifickým rizikovým časem je vyučovací hodina ve spojení s žákem nebo žákyní, kteří se touto dobou nezdržují ve třídě. Jedná se o děti, které se z nejrůznějších příčin z vyučovací hodiny uvolňují (někam něco nesou, jdou na toaletu apod.) nebo o žáky a žákyně, kteří přicházejí do školy v průběhu vyučování a jsou vpuštěni bzučákem. Touto dobou se po chodbách pohybuje minimum dospělých a přímý dozor není na chodbách, toaletách a dalších rizikových místech téměř vůbec vykonáván.</p> <p>Užitečné je proto tento časový úsek velmi pečlivě monitorovat, žáky a žákyně do budovy uprostřed vyučování vpouštět minimálně nebo s asistencí a každého, kdo se pod nejrůznější záminkou ze třídy vprostřed hodiny uvolní, zaznamenat, včetně času, kdy nebyl ve třídě přítomen.</p>
<p><i>U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy/šk. zařízení.</i></p>	
<p>Kdo řeší + s kým spolupracuje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Školní poradenské pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog) - PPP (pedagogicko-psychologická poradenství) - SVP (střediska výchovné péče) - OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí) - Policie ČR
<p>Legislativní rámec</p>	<p>Školní řád (je v souladu se základní platnou legislativou)</p>

	<p>Zákon. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže Zákon č. 40/2009, Sb., trestní zákoník Vyhláška č. 116/2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadanými Vyhláška č. 291/1991 Sb., o základní škole, ve znění pozdějších předpisů <i>www.msmt.cz; webové stránky příslušných krajských úřadů, PPP, jednotlivých škol a školských zařízení (školní řády)</i></p>
<p>Jak postupovat</p>	<p>Doporučený postup</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Podmínky zacházení se školním majetkem zakotvit do školního řádu a to včetně sankcí, které škola použije v případě, že se někdo dopustí úmyslného ničení majetku. Náhrada škody není sankce, ale samozřejmost. Předpokladem je současně písemné stvrzení zákonnými zástupci žáka o seznámení se školním řádem. 2. Náhradu úmyslně způsobené škody důsledně vymáhejte po tom, kdo ji způsobil. U nezletilých potom po jejich zákonném zástupci. 3. Opakovaně s žáky a žákyněmi komunikujte na téma ochrana majetku a zacházení s cizím majetkem. 4. Jestli žák nebo žákyně, kteří škodu způsobili, nejeví ochotu k její nápravě, případně je škoda takového rozsahu, že věc nelze svépomocně opravit, vyzumívejte o tomto chování zákonné zástupce žáků a žákyň a dohodněte s nimi způsob náhrady škody. 5. Jestliže se jedná o škodu většího rozsahu a ten, kdo ji způsobil není ochotný škodu nahradit, vyzumívejte Policii ČR a oznamte podezření na spáchání přestupku proti majetku, případně trestného činu majetkové povahy. 6. U škod, které se dají nahradit tak, že je opraví sám žák nebo žákyně, preferujte tento způsob náhrady škody. 7. O způsobené škodě proveďte záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – co - kdy – kde – jak – proč – čím... 8. Snažte se vždy dobrat příčiny takového jednání a s ní následně pracovat.

	<p>V případě, že se práce s příčinou vymyká vašim možnostem nebo pro ni nemáte zákonné opodstatnění, hledejte na vás navazující instituci nebo organizaci, která s příčinou pracovat může a umí a zprostředkujte kontakt mezi ní a žákem nebo žákyní, kteří se vandalismu dopustili/ např. ped.- psych. poradna, stř. vých. péče/</p> <p>Kdy hlásit rodičům? V případě, kdy způsobená škoda je nepatrná nebo malá (dle platného trestního zákoníku činí výše škody nikoliv nepatrné 5.000,- Kč), je třeba věc oznámit rodičům tehdy, jestliže dítě věc poškodilo úmyslně a nejeví žádnou snahu o nápravu. V případě škod většího rozsahu nebo škod na majetku někoho třetího (spolužák, cizí osoby v průběhu školní exkurze atd.) oznamujte rodičům vždy.</p>
<p>V jakém případě vyrozumět Polici ČR/OSPOD</p>	<p>Kdy hlásit policii? V případě, kdy je škoda nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné poškození nebo zničení věci. Hlásíte také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci.</p> <p>Kdy hlásit OSPOD? V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.</p>

12.15. Prevence vzniku problémových situací dětí s PAS.

Č. j. MSMT-5217/2017-1

1

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

Příloha č. 22

Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS ve školách a školských zařízeních za účelem zajištění bezpečnosti a ochrany jejich zdraví. Nastavení systémové metodické podpory a práce s rodinou a školou či školským zařízením.

Č. j. MSMT-5217/2017-1

2

Charakteristika poruch autistického spektra

Poruchy autistického spektra (dále jen „PAS“) jsou skupinou poruch, které se diagnostikují na základě projevů chování. V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN - 10) jsou označovány jako pervazivní (vše pronikající) vývojové poruchy, mezi které jsou řazeny mj. dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, jiné pervazivní vývojové poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná.

Základní diagnostická triáda PAS zahrnuje různou míru narušení v těchto oblastech:

☒ *sociální interakce a sociálního chování,*

☒ *verbální i neverbální komunikace,*

☒ *v oblasti představitosti a hry, omezených vzorců chování, zájmů nebo aktivit.*

Stupeň závažnosti poruch bývá různý, typická je také značná variabilita projevů. I v případě nejlehčích forem postižení zhoršují sociabilitu a ztěžují zařazení jedince do společnosti. Více podrobností k odlišnostem a projevům v jednotlivých oblastech je popsáno v následující části.

Specifika v chování žáků s poruchou autistického spektra

PAS jsou celoživotní, některé projevy s věkem mizí, jiné se zase mohou objevit. Děti, žáci a studenti (dále jen „žák“) s PAS považujeme ve školské praxi za žáky s různou mírou speciálních vzdělávacích potřeb. Chování a jednání žáků s PAS ovlivňuje především odlišné vnímání, porozumění a sociální komunikaci. Chování a projevy jsou u každého žáka s PAS značně různorodé. Některé schopnosti a dovednosti mohou být rozvinuté, jiné výrazně opožděné nebo nerozvinuté. U žáků s PAS se lze setkat s různou mírou rozvoje řeči (mutismus, dysfázie, echolálie, verbalismus, ulpívání na tématu hovoru, repetitivní doptávání, ale také rozvinutou slovní zásobou i jazykovým nadáním, nebo naopak úplnou absencí řeči), různými intelektovými schopnostmi (mentální retardace, průměrné intelektové schopnosti s nerovnoměrným vývojem, nadprůměrné nadání) i s různým stupněm zájmu o sociální kontakt (děti mazlivé, pasivní, netečné, zdrženlivé, nejisté a neschopné přiměřeně navázat kontakt, neschopné užívat neverbální chování jako např. výraz obličeje, oční kontakt, postoj těla či gesta, děti fixované na blízké osoby, aktivní). Častým projevem jsou stereotypní pohyby, zvláštní zájmy, omezená schopnost spontánně sdílet s ostatními dětmi radost a zájmy, či rigidní a kompulzivní chování. Četnost takového chování se zvyšuje při nadměrné stresové zátěži žáka. To může být znamením „přetažení“ žáka. Při prevenci vzniku nežádoucího chování, stresu, či afektu je třeba mít na paměti, že žák s PAS v zátěžové a pro něj nestandardní situaci může opomíjet základní životní potřeby, jako např. fyziologická potřeba, příjem potravy, tekutin. Pokud pozorujeme na žákovi neklid, je vhodné nabídnout pití, připomenout jídlo, pamatovat na toaletu. Může se stát, že je žák dehydratovaný, hladový atd., ale sám tyto potřeby aktivně nevyřeší. Únava a „přetažení“ jsou signálem potřeby odpočinku, který dokáže navodit zklidnění. Pokud stereotypní rigidní projevy nejsou sebepoškozujícího nebo poškozujícího okolí ohrožujícího charakteru, je nutné nelpět na jejich zastavení, postupně odezní. Tyto projevy nesmí být důvodem jakékoliv formy trestání žáka. K projevům v oblasti tzv. diagnostické triády je často přidružena přecitlivělost na různé podněty jako zvuky, světlo, barvy, pachy, doteky apod.

Č. j. MSMT-5217/2017-1

3

Příčiny projevů rizikového chování

Znalost a respekt k přecitlivělosti žáka jsou nezbytným prvkem prevence vzniku jeho nežádoucího nebo až afektivního chování. Je nezbytné předvídat situace, kdy může s konkrétním podnětem přijít do styku. Způsoby práce s žáky s PAS jsou vždy individuální, přizpůsobené vzdělávacím potřebám každého jedince. Pokud škola nemá předchozí zkušenosti se vzděláváním dítěte s PAS, měla by se na jeho příchod dostatečně připravit. Při práci s žáky s PAS je mimo jiné nutná spolupráce s odborníky z oblasti dětské psychiatrie a školskými poradenskými zařízeními, majícími zkušenosti s danou diagnózou. Pro porozumění specifickým rysům diagnózy PAS, chování dětí s PAS, předcházení či vyvracení řady předsudků a obav z problémového chování zajistí ředitel školy odbornou osvětu pro pedagogické i nepedagogické pracovníky školy, žáky a rodiče. Krizové situace ve škole či školském zařízení zahrnují zejména rizikové chování vyvolané situací, která nastane z důvodu nepochopení současné potřeby žáka, kterým může být nepohodlí, změny aktuálního zdravotního stavu, či jiných faktorů, které ovlivňují jeho

aktuální naladění. Reakcí žáka na takové nepochopení je řešení situace neadekvátním způsobem, neadekvátními verbálními projevy, vzdorovitým chováním, stereotypním chováním, agresí vůči ostatním spolužákům či dospělým, sebepoškozováním, výbušným chováním, vulgárním vyjadřováním apod. Jedná se o manifestaci vysoce stresové situace, ve které se žák ocitl. Následkem takto vyhocené situace může v případě jejího podcenění či neadekvátního zásahu či postupu zaměstnance školy či školského zařízení, dojít až k agresí vůči ostatním.

Incidenty tohoto charakteru jsou projevem bezmoci, frustrace z nepochopení, přetížení atp.

Pravidla předcházení rizikovému chování

Pro předcházení krizovým situacím spojeným s rizikovým chováním žáků s PAS je nutné dodržovat tato pravidla:

☒ pravidlo přesnosti, jasnosti instrukcí a zajištění předvídatelnosti: **většina žáků s PAS potřebuje větší**

míru struktury prostředí a činností, aby mohla kvalitně fungovat. Předvídatelnost a pravidelnost

denních činností je pro žáky s PAS jistotou. Pedagogičtí pracovníci jsou ožácích s PAS informování.

Doporučený postup školy pro prevenci vzniku problémových situací u žáků s PAS

☒ Ředitel školy určí pedagogického pracovníka, který bude odpovídat za spolupráci se školským poradenským zařízením, v jehož péči daný žák s PAS je. Tímto pedagogickým pracovníkem by měl být výchovný poradce, školní speciální pedagog či školní psycholog.

☒ Pověřený pedagogický pracovník seznámí s obecnými specifiky diagnózy PAS a zásadami pro předcházení rizikových projevů chování pedagogické i nepedagogické pracovníky školy, kteří budou s žákem v kontaktu při výuce, v družině, při odborném výcviku, v tělocvičně, ve školní jídelně atd., se zásadními a podstatnými informacemi o individuálních zvláštích a potřebách daného žáka. O této skutečnosti bude vyhotoven písemný zápis s podpisy všech zúčastněných. Pověřený pedagogický pracovník zajistí ve spolupráci se školním metodikem prevence a pracovníkem školského poradenského zařízení, který se problematikou PAS zabývá, besedy a osvětu žákům školy a jejich rodičům takovou formou, která respektuje typ PAS, nastavení a situaci konkrétního žáka s PAS a případné doporučení odborníků jako psycholog, psychiatr, neurolog atp.

12.16.

Příloha č. 24 Sebevražedné chování [MD-Sebevrazedne-chovani-2023.pdf](#), [Priloha-8_Bezpecnostni-plan-pro-zaky.pdf](#), [Priloha-9_Varovne-znaky-sebevrazedneho-jednani.pdf](#), [Priloha-10_co-delat-kdyz.pdf](#), [Priloha-11_Podpurny-rozhovor-s-zakem-se-sebevrazednymi-myslenkami.pdf](#), [Priloha-12_Krizovy-plan-smrt-ve-skole.pdf](#), [Priloha-13_Pri-rozhovoru-s-ditetem-nezapomente.pdf](#), [Priloha-14_Me-dite-ma-myslenky-na-sebevrazdu.pdf](#)

13. Důležitá telefonní čísla

Jednotné evropské číslo tísňového volání	112
Záchranná lékařská služba	155
Policie ČR	158
Hasiči	150
Městská policie Kolín	321 725 958
Hasičský záchranný sbor	950 870 011
Nemocnice Kolín	321 756 111

Linka důvěry Kutná Hora	327 511 111
Bílý kruh bezpečí Pardubice	466 265 264
Bílý kruh bezpečí Praha	257 317 100
PPP Kolín	321 722 116
SVP Kolín , Polepská, Kolín IV	777 738 794
EXODUS – náhradní domov pro mládež v krizi Vlašim	317 844 482
Prostor plus. o. p. s., Na Pustině 1068, Kolín II	777 738 794
Rodinné centrum Hvězdička, Smetanova 766, Kolín IV	736 470 910
OSPOD, Karlovo náměstí 45, Kolín IV	321 748 350
Volno, o. s. pro pomoc rodinám dětí s postižením, Rimavské Soboty 923, Kolín II	321 622 331
Centrum psychologicko – sociálního poradenství Středočeského kraje, Školská 60, Kolín IV	321 725 151
Posudky z oboru dětské psychologie, PhDr. Vladimír Tesař, U Borků 543, Kolín V	321 723 732
Psychodiagnostika a psychoterapie – Mgr. Radek Sýkora, Žižkova 250, Kolín III	721 137 807
Centrum psychiatrické péče – MUDr. Michaela Málková, Karlovo náměstí 47, Kolín	466 030 112

14. Hlavní úkoly v práci metodika prevence pro tento školní rok:

- **Zlepšovat klima v jednotlivých třídních kolektivech a snižovat výskyt negativních projevů chování u žáků.**
- **Minimalizovat záškoláctví u žáků**
- **Rozvíjet kvalitní vztahy mezi žáky, pedagogy i rodiči**
- **Posilovat úlohu třídních učitelů při řešení problémů v jednotlivých třídách.**
- **Předcházet náznakům a počátečním projevům šikany mezi žáky a zaměstnanci školy.**
- **Seznamovat žáky se zásadami zdravého životního stylu. Předcházet poruchám příjmu potravy.**

- Posilovat spolupráci a komunikaci s rodiči při řešení nevhodného chování žáků.
- Mapovat riziková místa v prostorách školy
- Sledovat psychický stav žáků
- Digitální wellbeing

V 6. ročnících budou pokračovat adaptační kurzy, tento školní rok budou dvoudenní. (Podpora žákům pro adaptaci při přechodu na vyšší stupeň vzdělávání).

Ve spolupráci s občanským sdružením ACET a Slowtechinstitute proběhne preventivní blok programů pro žáky 1. a 2.stupně v oblasti bezpečí v kyberprostoru a nebezpečí zneužívání pornografie.

Městská policie Kolín bude pokračovat v ucelených preventivních programech pro I. stupeň (1. až 3. ročníky na téma Bezpečí ve veřejném prostoru).

Pravidelně se budou konat schůzky pracovníků Školského poradenského pracoviště.

Po celý školní rok spolupracují třídní učitelé s výchovnými poradci a metodikem prevence.

Celoročně průběžně probíhá analýza rizikového chování ve škole a budou vytyčena riziková místa v budově školy.

Sledování problematických žáků z minulého školního roku.

Na základě spolupráce se třídními učiteli jsou vytipováváni problematičtí žáci, dochází k analýze jejich chování, probíhají rozhovory s jejich rodiči, případně se obracíme na další instituce – PPP Kolín, Středisko výchovné péče, Policii ČR a Městskou policii Kolín.

Všechny výše uvedené aktivity mají zajistit fungování efektivních způsobů prevence rizikového chování, které napomáhají zlepšování školního klimatu / Kvalitní škola / a zdravému životnímu stylu žáků.

Podle aktuální nabídky mohou být zařazeny do programu další programy v průběhu školního roku.

V průběhu školního roku bude Preventivní program školy aktualizován metodickými doporučeními a dodatky nadřízených orgánů.

Metodik prevence bude při veškeré své činnosti dbát na dodržování ochrany osobních údajů podle GDPR.

Časový plán

Září	Školní družina Ukaž, co umíš – sportovní aktivity Kruh přátelství a kamarádství – navazování přátelských vztahů Naše škola není bludiště – orientace v budovách školy, seznámení s pedagogickými a nepedagogickými zaměstnanci 6. ročníky Jednodenní adaptační kurzy s třídními učiteli 7. ročníky Návštěva akce-Preventivní vlak
Říjen	Školní družina Chutě a barvy podzimu– zábavné, soutěživé hry, Podzimní rej skřítků – společná akce ŠD, Tvoříme z přírodnin Kruh přátelství a kamarádství – Den babiček a dědečků Sběr papíru Zdravá výživa-spolupráce se školní jídelnou-zdravý životní styl 1.- 3. ročník Projekt Bezpečí ve veřejném prostoru – Městská policie 4. ročník Nebezpečí kouření+nikotinové sáčky - Občanské sdružení ACET 5. ročník Jak si nenechat ublížit- Občanské sdružení ACET 7. ročníky Nebezpečí internetu - Občanské sdružení ACET 8. ročníky Zneužívání omamných látek- Občanské sdružení ACET 9. ročník, 4.ročník Klima třídy -SVP
Listopad	Školní družina Strašidel se nebojíme– výtvarná tvoření na dané téma Kruh přátelství a kamarádství -Moje tělo a zdraví

Sběr kaštanů a žaludů

3. a 5. roč.

- Prosinec** **Školní družina**
Brzy přijde Mikuláš– společná akce ŠD – dodržování lidových tradic
Kruh přátelství a kamarádství – Dopis Ježíškovi
Družinová notička – zpívání koled
Tvořivé vánoční dílničky ve ŠD – Možná přijde i Ježíšek
1. a 2. stupeň ZŠ
Vánoční trhy, vánoční výzdoba tříd, soutěž o nejlépe vyzdobenou třídu
- Leden** **Školní družina**
Zábavná odpoledne: Rozjezdy pro hvězdy
Kruh přátelství a kamarádství – Vánoce odcházejí
Radovánky v zimní přírodě – vycházky, hry na sněhu, tvoření se zimní tematikou, ptačí strom
Zajišťování dalších materiálů pro testování rizikového chování
Spolupráce se školní psycholožkou
6. – 9. ročník
Prevence negativních jevů ve společnosti-Školní metodik
- prevence**
- 5.ročník**
 Klima třídy -SVP
- Únor** **Školní družina**
Kruh přátelství a kamarádství – hodnocení 1. pololetí ve ŠD
Masopustní veselice, legrace je převelice, Karneval -společná akce ŠD
Zábavná odpoledne: soutěže Pexesový král, Člověče nezlob se
9. ročníky
Prevence negativních jevů-školní metodik Primární prevence

Březen	<p>Školní družina</p> <p>Kruh přátelství a kamarádství – Březen - měsíc knihy</p> <p>Bezpečně venku bez rodičů – preventivní besedy</p> <p>Malý doktor – zásady první pomoci</p> <p>7. ročníky</p> <p>Městská policie - Porušování veřejného pořádku</p> <p>6. – 9. ročník</p> <p>Prevence negativních jevů ve společnosti-Školní metodik</p> <p>prevence</p>
Duben	<p>Školní družina</p> <p>Kruh přátelství a kamarádství – Aprílový den</p> <p>Čarodějnický rej – společná akce ŠD</p> <p>Naučné odpoledne- Země není popelnice</p> <p>Velikonoční tvoření – svátky jara</p> <p>6. – 9. ročník</p> <p>Prevence negativních jevů ve společnosti-besedy</p>
Květen	<p>Školní družina</p> <p>Kruh přátelství a kamarádství – Vlastnosti dobrého kamaráda</p> <p>Raduj se z přírodních krás – naučná odpoledne</p> <p>S tebou je mi dobře – projektový týden (Den rodiny, Den matek projektový den)</p> <p>Sportovní pohybové aktivity – Turnaj v míčových hrách</p> <p>Zajištění aktuálních publikací a programů s tematikou sociálně patologických jevů</p> <p>6. – 9. ročník</p> <p>Prevence negativních jevů ve společnosti-Školní metodik</p> <p>prevence</p>
Červen	<p>Školní družina</p> <p>Kruh přátelství a kamarádství – Na celém světě žijí děti</p> <p>Putování po modré planetě -pravidla chování a bezpečnosti</p> <p>Sám doma – prevence úrazů (besedy)</p>

Poslední zvonění – posilování vztahů v kolektivu
Sběr papíru a pet víček

Plán metodika prevence-tradiční akce
 2025/2026

DATUM REALIZACE	PROGRAM	ROČNÍK	TŘÍDA	LEKTOR- společnost
Září	Adaptační kurzy	6.ročníky		MPRCH, výchovný poradce
Říjen	Revolution Train, prevence zneužívání drog	7.ročníky	7, A,B, C	Policie ČR
Říjen	Budme kamarádi	3.ročníky	3A,B C	ACET
Říjen	Prevence kouření	4.-8- ročníky		MPRCH
Listopad-březen	Prevence negativních jevů ve společnosti	6.ročník		Městská policie
Listopad-březen	Prevence návykových látek	5.,6.,7.,8.r očníky	A.,B	ACET
Prosinec-březen	Hygiena pro dívky a chlapce	6.ročník	6.A 6.B 6.C 6.D	MP Edu
Leden-březen	Etické dílny	1.stupeň		
Březen	Bezpečný pes	1.stupeň		Kynologic ký spolek

Únor	Následná prevence- Preventivní vlak Trestně právní odpovědnost	7.ročníky	7.A, 7.B	Městská policie Nymburk
Únor	Besedy s Městskou policií Kolín	1.ročníky	1.A, B,C	Městská policie Kolín
Březen	Besedy s Městskou policií Kolín	5.ročníky	5.A, B,C	Městská policie Kolín
Květen	Hrou proti AIDS	9.ročníky	9 A, B, C	Hygienick á stanice Kolín

Preventivní programy na rok 2026/ 2025 vycházejí z konkrétních požadavků třídních učitelů na základě zhodnocení potřeb jednotlivých tříd. Aktualizuje se během školního roku.

Zpracovala: Mgr. Ivana Zadáková- MPRCH

15. Evaluace MPP

Podařilo se splnit v roce 2024/25

- plánované jednorázové sportovní, kulturní a společenské akce (besedy, výstavy, exkurze, výlety, sportovní turnaje)
- plánované jednorázové preventivní akce s dlouhodobějším působením na žáky (semináře, projekty)
- akce s dlouhodobějším výchovným působením na žáky (školy v přírodě, lyžařské výcviky)
- plánované jednodenní akce za účasti dětí z několika ročníků (projekty, Den dětí)
- kladná prezentace žáků na veřejnosti (internetové stránky, prodejní vánoční a velikonoční trhy)
- minimalizovat problémy s kouřením před vyučováním
- zapojit žáky do sportovních soutěží pořádaných školou (atletický víceboj, Vánoční laťka, turnaj ve florbalu a přehazované)
- kvalitativně zlepšit úroveň třídnických hodin
- systematická spolupráce učitelů při řešení výchovných problémů dětí

Podařilo se splnit částečně

- zvýšit aktivitu žáků i učitelů při organizování různých školních akcí
- potlačovat agresivní chování dětí vůči sobě
- zlepšit spolupráci rodičů se školou
- zapojit větší množství žáků do volnočasových aktivit nabízených školou

Dlouhodobým úkolem zůstává

- stálé zlepšování sociálního klimatu ve škole
- potlačení kuřáckých návyků u žáků
- nést odpovědnost za své chování a jednání, posilovat sebevědomí žáků
- být zodpovědný za své zdraví
- zapojit všechny zaměstnance školy do plnění PPŠ
- budovat kvalitní sociální vazby ve škole
- digitální wellbeing

Nástroje evaluace

- rozhovory s účastníky
- anketní lístky
- dotazníky
- techniky na vyjádření názoru

16. Seznam dostupné literatury

Literatura:

- KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. 255 s.
- ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. 95 s.
- POKORNÝ, Vratislav, et al. *Patologické závislosti*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s. Brno, 2002. 194 s.
- POKORNÝ, Vratislav, et al. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s., 2003. 186 s.
- TELCOVÁ, Jana. *Úvod do pedagogické psychologie*. Brno: Ústav pedagogického poradenství a diagnostiky r.s., 2002. 151 s.

- KAUFMANNOVÁ - HUBEROVÁ, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál, 1998. 94 s.
- BERNEOVÁ, Patricia H., et al. *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti*. Praha: Portál, 1998. 132 s.

17. Závěr

Předkládaný Preventivní program školy je základem pro práci naší školy v oblasti předcházení rizikového chování žáků a zlepšení kvality vztahů i zdravého životního stylu.